

ՀԱՅԵՆԵԱՆ

ԲԱՆԱԿԱՆ

ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
ՈՂԳՈՅԻՆ

ՊՐԻՆՏԵՐ և ԲԱՆԱԿԱՆ

ՀԱՅԵՆԵԱՆ
1907

14 ՄԱՐՏ ԹԻՒ 11

ԽՍԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԵՆ
Մ. ՄԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ
ԻԶՄԻՐ

MAHARAJAN & SONS

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ,	Էմիլ Վեռման	265
Մ. ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ	Պարսասուր	274
ԹԼԿՍՏԻՆՑԻՆ	Անցեալ Տարիէն	275
Կ. ԳԱՔԻԿԵԱՆ	Տէրնոսար	279
Մ. Յ. ԽՏՇԵԱՆ	Մագ. Մտ. եւ Բար. Տեսակէտս	282
	Լրաքաղ	288

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԱՅՏԸՆԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Ա Ղ Պ

Ընկերութիւնը պատիւ ունի ծանուցանել վաճառականներուն որ 1907 Յունիս 1է սկսեալ, ներկայիս մէջ գործադրութեան զրուած փոխընթացի մասին սակագինները, Գարիի, Ճերմակ եւ Սարը Տարրի, վարսակի (Եուլաֆ) և Պակլայի քանթարին 10 փարա յաւելում մը պիտի ունենան: Այս սակագինները գործադրելի են ապրանքին թէ՛ բաղաքիս մէջ եւ թէ Բունթայի նաւամատուցին վրայ յանձնուելու պարտաներուն, ի բաց թողովայն ուղարկելու՝ մահուաններու կամ շոգենաներու վրայ բեռցուելիք ապրանքներուն համար, որոնք բեռցնողներու կ'պատկանին:

Պայմանները՝ վերոյիշեալ ապրանքներու ընկերութեան Լաւկարներուն մէջ պահելու համար հետեւեալներն են:

Հասում եւ յանձնուած օրերն միասին

Ապրանքներ Գաղաք յանձնելի 5 Օր.

» Բունթայի նաւամատուցին բեռնա-

ւորելի (բացի վարսակէն) 1 Ամիս

վարսակ Բունթայի նաւամատուցին բեռնաւորելի 3 Ամիս

Սակագոյցներու յաւելում չպիտի կրեն այն արժուիքները որոնք կը հասնին հետեւեալ վայրերէ, Ուշաք, Սանաքքը, Գասապա, Քարապիլի, Պալապատան, Գարաղաճ, Եալովաշ, Էյէրտիր, Սպարթա, Պուրտուր, Գէմէր, Թէֆէնի, Պուլատան և Կիւնէյ:

ԸՆԴՀ. ՏՆՕՐԵՆ

4. ՊԱՐՖԻՆՏ

ՅԱԶՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

Թ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

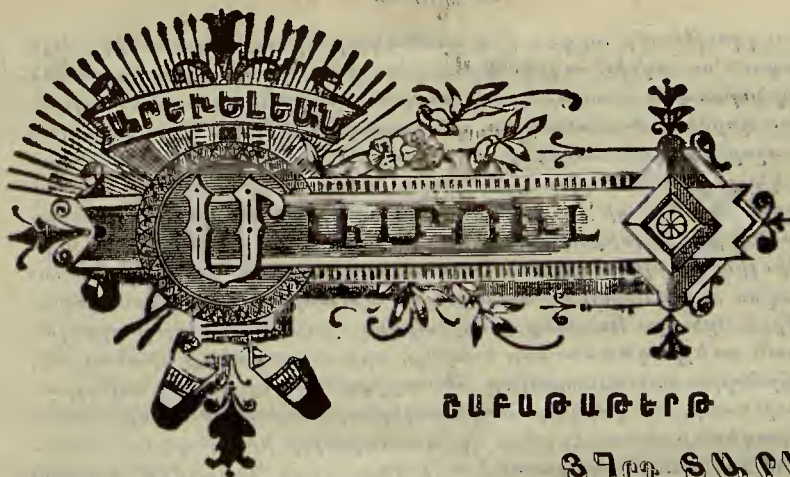
ԹԼԿՍՏԻՆՑԻՆ

Թ.Ք. Կ. ՊՕԼՍՈՅ

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Դ. ԽԱՆՃԵԱՆ

Մ. ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ

14 ՄԱՐՏ 1903

ԹԻԻ 11

ՅՈՒՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԷՄԻԼ ՎԵՌՆԱՌՆ

ԲԱՐԻՋԻ Սանսոթ Եւ. Ընկ. հրատարակչական տունը՝ մէկ երկու տարիէ ի վեր ի լոյս կ'ընծայէ «պատկ հատորներու շարք մը» *Des Célébrités d' Aujourd'hui*. (Օրուան երեւելի անձնաւորութիւններ,) ընդհանուր մակագրին տակ, ուր, հաճոյատեսիլ առդանցումի մը մէջ, կը ներկայանան անոնք, օրուան երեւելի անձնաւորութիւնները: Ալգոմը ճոխացած է արդէն աւելի քան երեսուն ղեմքերով, ուր, շատերու մէջէն, ուշադրութիւն կը գրաւեն՝ Բոլ Ատան, Միուգո, Թր Կուսմոն, Նիչէ, Լըմէթո, Անաթոլ Ֆուանս, Անսի ալ Ռէնսբէ, Պուռ-ժէ, Բէլատան, Բիէս Լուիս Մէթէլէնք, Պոլսնըթիէր, Մոռէաս, Դլէմանս, եւ, Իւրաքանչիւր հատորիկ, կենսագրական ու քննախօսական մենագրութիւն մըն է, ճոխացած՝ կենդանագիրներով, ուսումնասիրուած անձնաւորութեան ձեռագրէն ընդօրինակութեամբ մը, հոչակաւոր քննադատներու կարծիքներէն՝ ծաղկաքաղով մը, եւ խնդրի առարկայ հեղինակին հրատարակած ու աշխատակցած երկերուն ու հանգէտներուն մէկ մէթոսիկ մատենախօսական ցանկովը:

Այս խիստ չափեկան ու գեղեցիկ շարքին նորագոյն հատորն է՝ Էմիլ Վէսհատնի նուիրուած հատորը, աշխատասիրութեամբ Լէոն Պազալժէթի՝ Լէոն Պազալժէթի հայ ընթերցողին համար նոր անուն մըն է, բայց կ'արժէ որ զինքը ճանչնանք: Անիկա կը պատկանի ֆրանսացի նոր գրողներու այն անկախ զատակարարին՝ որք իրենց լայն մտքովն ու ոչ նուազ լայն հոգիովը նպատած են միջազգային ոգիին ծաւալման՝ Լէոն Պազալժէթի հանրամարդկային ու միջազգային մտքին (*Internationalisme*) ախոյեան մըն է, ժամանակիս ոգիէն բղխած է ինք եւ իր գործունէութիւնը

այդ ուղղութեամբ արդէն իսկ նշանակելի կրնայ նկատուիլ: Այս եռանդուն ու ազնիւ հոգին, իր գրքերով ու լրագրական յօդոյածներով նպաստած է օտար գրականութիւնները ֆուստայի ծանօթանալու գործին: Ժամանակ մը հրատարակած է *Magazine International* խոշոր գրական հանգէօը, ուր իրարու քով եղբայրաբար ժամայիւր կ'ըլլային՝ ամերիկացի Վալթ Հուայթմէնը, իտալացի Անտոնէո Լոպատի, սպանիացի Էօթէնիէօ տէ Բաստօնը, Անգլիացի Էտուար Բարբէնդըրը, պէլճիքացի Լըմոնիէն Եւ Էքսուաը, հոլանտացի Միլթ Թաթերլին, նորվեգիացի Իպսէնը, ռուս Վսէվոլոս Կառչենը, Էմիլ Էմա: *Magazine International* իր նպատակին արժանի հոյակապ հրատարակութիւն մըն էր: Ու մենք, մեր կարգին Լէօն Պաղալժէթը բերելու այնքան աւելի պատճառներ ունինք, որքան պարտինք գիտնալ թէ, այս ճշմարիտ *internationaliste*ը հետաքրքրուած էր նաեւ հայ գրականութեամբ, եւ զայն իր հայրենակիցներուն ծանօթացնելու իրական բաղձանք մը ունէր, երբ կը հրատարակէր իր հանգէսը: *Magazine International* իր դադարումէն ի վեր, Լէօն Պաղալժէթ պարապ կեցած չուի: Հրատարակած է քանի մը թանձրահատոր գրքեր, ուր կը բացատրէ միջազգային ոգին, իր ընկերային, գրական, արուեստագիտական ու իմաստասիրական երանգներուն մէջ, ու պատրաստելու վրայ է ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը, Վալթ Հուայթմէնի վրայ, զոր կը նկատէ Շէքսպիրի աստուածային շառուիղէն քնարեգական տիտան մը: Իրած է նաեւ տետրակ մը, ուր իր հայրենակիցներուն կը ներկայացնէ, ու կը յանձնարարէ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մեծանուն նախագահը, Թէոտոս Ռուզվելթ, — ուժի, կորովի ու գործունէութեան այդ անօրինակ տիպարը: Օրուան երեւելի անձնաւորութեանց այս միեւնոյն չարքին մէջ, Պաղալժէթ տուած է նաեւ խանդավառ պատկեր մը՝ պէլճիքացի մեծ Բամբլլ Լըմանիէէն, Խանդավառութեան, անկեղծութեան, կամքին ու կորովին պանծացումը, ապրելու բեղուն քնազդին փայտաբանումը, — ահա՛ իր ստորոգելիներն ու պատրուակները: Լէօն Պաղալժէթ չէզոք միտք մը չէ, հանդէպ իրերուն եւ մարդերուն, ի յատկանշաւոր դատող մըն է ան, եւ իր դատաստանները այնքան կեղծ ու համոզուած են, որքան բուն ու խոշոր իսկ մերթ անիւրաւ: Բայց այս հանգամանքները ոչինչ կը պակսեցնեն իր գործունեայ ու անձնուէր սերմանողի արժանիքէն: Անիկա ժամանակակից գիտականի մօքն ձայնն է, եւ ինչ որ կը հակասէ իր կանխամտածութիւններուն, քնականաբար հարուածելի է ու դատապարտելի:

Այդ միեւնոյն նկատողութիւններուն տեսակէտէն, ահա իրենց կը վիճակի կենսագրել այն տարօրինակ ու զարմանալի մեծ պէլճիքացի, որուն անունն է՝ Էմիլ Վէոհանն: Լէօն Պաղալժէթ աւելի ձեռնհասներուն կամ մասնագէտներուն կը թողու ուսումնասիրել Էմիլ Վէոհաննը՝ իբր արուեստագէտ: Ինքնաբեր մէջ նկատողութեան կ'առնէ մանաւանդ մարդը, նկարագրելու, իրաւ է որ Էմիլ Վէոհանն արդի ֆուստայի գրական շարժումին մէջ կը նկատուի *symboliste*-ական յօդոյած, որուն հիմնադիրու պարագլուխ հանդիսացաւ Մալլարմէ: Եւ ուր կը համընկն ժան Մոռէաս, աը Ռէնէրիէ, Յօս, Լաֆոկ, Եւ զեռ բաղմաթիւ անուններ: Այսօրուան գրական նոր սերունդը, — որ իր կարգին իր մատուցներն ու դպրոցներն ունի իրենց ինքնայայտուելի նշանակութիւններով, ինչպէս են *Humanisme*, *Integralisme* եւ *isme* մոգական վերջաւորութեամբ ուրիշ անուանումներ, *symboliste* դպրոցին ստղտանք մը ընելու կամ է իր քիչ մը:

ցուրտ եւ զոռոզ մենասիրութիւնը։ Նորերը, փէնդան՝ Կոէկի սե-
րունդը, կ'ուզեն բսել թէ, Կեանքի խումբը քիչ մը չափին ք-
նահածօրէն զինուիցած եւ ինչպանծացումով, մոռցան իրենց ժամա-
նակը, անտեսեցին անոր ոգին, անոր յարանորոգ ձգտումները, եւ
արտադրեցին արուեստ մը, որ չընթէ ոչինչ ունէր պրոգնէն մարդ-
կային, ըլլալով ընազանցամուլ եւ իր շուրջի իրերուն անտարբեր
ոգիւ մը արտայայտութիւնը։

Արդ, այսպիսի մեղադրանք մը բոլորովին անպատշաճ է Էմիլ
Վէռնանին համար, որ ներկայ ժամանակին պահանջներէն բխած
անհատականութիւն մըն է, — «արդիական, եւրոպական, համաշխա-
րային» ոգի մը, ոսկեզօծ շքեղ վաղորդայններու մարգարէական տե-
սիլքներով արբելու։

Ահաւասիկ իր պատկերը, աչքիս առջեւ ունիմ գայն։ Ոսկրուտ,
եռանկրէն ածեւ զիմազծութիւն մը, խորտուրտութիւններով կըն-
ճոտած շաշու ստուերամած ճակատ մը պատկանելի քիթ մը,
խիւղեցներուն ետեւ պահուած վայրահակ աչքեր, յոռաշակար-
կառ մացառուտ յոնքերով հովանաւորուած, վար ինոզ երկայնցան-
ցառ ընչացք մը, որ շրթունքները կը ծածկէ։ Նայուածքը վայրա-
հակ է, սառած, տարտամ, պղտոր։ Տարակուսելի է թէ որոշքան
մը կը տեսնէ՞ ան թերեւ իր գառնացական տեսիլքներուն հայե-
ցողութեան մէջ անշարժացած է ան, մտիվար, մտամոլա՛ր։ Որքան
դառնութիւն, ո՛րքան սուգեկայ այս դէմքին վրայ։ Թանձրօրէն
մատուցող, ցնտգին ստուերնական մըն է ան, իր անխրանակ իւրազ-
նիւրուն եւ զնտգիններուն հայեցողութեան մէջ մխիթարուած։

Ահա՛, ըստ Լէոն Պազալօթի, Վէռնանի կենսագրական գիծե-
րը համառոտակի։

Էմիլ Վէռնան ծնած է Պէլճիքայի Սէնթաման գիւղաքաղաքին
մէջ, 1855 Մայիս 21 ին։ Էքթօի եղբրքը, Էնովերէն աւելած ընդար-
ձակ դաշտերու հորիզոններուն վրայ, կը ցցուին զանգակատունե-
րը քաղաքներուն եւ գիւղերուն, որք միայն դաշտին միօրինակու-
թիւնը կը խզեն։ Տարուէ տարի՝ գետէն բեղմնաւորուած մարգագե-
տներուն պարարտ խոտերուն մէջ մինչեւ կուրծքը թաղուած ար-
ջառնեւր ու չխաբնեք կը թափառին։ Եւ թուրքերէն անդին, մեծ
առապանտանաւերն են որ կանցնին, արեւէն ոսկեզօծուած կամ
վերջալոյսէն կարմրաշող . . . Բանաստեղծին ըզմանդակ մանկու-
թիւնը սահած է այս դառնախիստ ու մեծվայելչօրէն տխուր երկ-
րանկարին մէջ, որ զինքը կաղմեց վերջնականօրէն Վէռնան՝ Էք-
թօի գաւակ մըն է, եւ հիւսիսային Մովուն մօտաւորութիւնները օ-
ծած են զինքը։

Իր մանկութիւնը խորապէս դրոշմուած է այս չըջավայրին թո-
ղած տպաւորութիւններով՝ զորա՛նքան խորհրդանշանական ձե-
ւերու ներքեւ յետոյ կրցած է ոգեկոչել իր երկերն մէջ։

Ընտանիքը կը բաղկացնէին, Էմիլի հօրմէն ու մօրմէն զատ, իր
մօրեղբայրը, գործարանատէր մը, եւ մօրաքոյրը, որուն մասին մա-
նուկը տածած է ամենաբուռն խանդաղատանք մը։

Մանուկ Վէռնան՝ խեղ ու անկախ էր իր սիրական զբաղում-
ներն էին ժամանակ անցնելու անհեթ ընդարձակ պարտէզին
մէջ՝ դիտել Էքթօի վրայ ուռեցող սպիտակ առագաստները՝ ժամերով
կանգ առնել գիւղի արհեստաւորներու կրպակներուն առջեւ։

Մինչեւ տասներեք տարեկան, յաճախած է Սէնթամանի նա-
խակրթարանը՝ ժամանակն էր այլ եւս աւելի լուրջ ուսուցման։

Այն ատեն՝ Պաիւքսէլն էր, ու Սէն-Լուիի ուսումնարանը, ուր անցուց երկու տարի: Անկից վերջ կը մտնէ Սէնթ-Պապի քոլէժը, ի Կանտ, որուն գրասեղաններուն վրայ, քանի մը աարի յետոյ, պիտի դային նստիլ՝ Մէթէոլինք ու Վան Լէոպէտկ, երկու պէլճիքացի ծանօթ զրազէտները:

«Այս գիշերօթիկ վարժարանական կեանքի մթին ու ստիակ տարիներէն՝ բարի յիշատակ մը կը մնայ սակայն, — այն սերտ բարեկամութիւնը, որ կը միացնէր Էմիլ Վէոհանը իր զասընկեր ժողովրդէն պաշին», ողբացեալ մեկամաղձոտ բանաստեղծին հետ: Այդ թուականներէն սկսած էին զրել իրենց առաջին ուսանաւորները, զորս իրարու կը կարդային: Այդ խստամբեր ու հաւատաքննական շրջանակին մէջ, իրենց մտաւորական առաջին աստուածներն էին՝ Լաքոտէն, Շաթոպրիան ու Լամարթին:

Ուսանողութեան այդ տարիները զժուարակիր էին Վէոհանի հաւանքն ու անկախութեան ոգին ունեցող պատանիի մը համար: Ուստի եւ, տեսարաններ իր ուսուցիչներուն հետ՝ շատ հազուադէպ չէին:

Անկից յետոյ, Վէոհան տարի մը ստիպուեցաւ մնալ իր մօրեղբոր գործարանին մէջ, գոհացում տալու համար իր ծնողաց բողձանքին, որ զինքը կ'ուզէին տեսնել: օր մը՝ իր մօրեղբոր յաջորդը, Բայց Վէոհանի կոչումը այդ չէր: Ինք՝ պէտք ունէր աշխարհը տեսնելու, ճանչնալու, իր բազմապատիկ երեւոյթներուն ներքեւ: Ատոր համար միջոց մը գտնել զժուար չեղաւ: Իրբեւ իրաւաբանութեան ուսանող, մտաւ Լուվէնի համալսարանը, եւ այս առաջին հեռացումը մայրենի օճախէն՝ վճռական էր: 1881 ին համալսարանը թողուց, այդ միջոցին վերջնականապէս ապացոյցները տալով իր կոչումին:

Համալսարանական շրջանը՝ իր մտաւոր ու գրական անանումին շրջանը եղած էր, Այն իմացական խանդոտ մթնոլորտին մէջ, ուր անցուց իր ժամանակը, Հիւկօ, Միւսէ, Կօթիէ, Ինչպէս նաեւ իրենց կարգին՝ Պոտէտ, Լըքոնթ տը Լիլ, Բօքէ, Ռիշլէն՝ անծանօթներ չէին այլ եւս:

Վէոհան իր քերթողական առաջին վարժերը հրատարակած է ուսանողական հանդէսի մը եւ *Journal des Beaux-Arts*ի մէջ, զոր կը վարէր իր հօրը մէկ բարեկամը՝ Ասիկա՝ իր ընծայումն էր, որ զինքը կը պատրաստէր ճշմարիտ կոչումին:

1881 ին իր իրաւագիտութեան վկայագրին ստանալէ յետոյ, Պաիւքսէլի մէջ փաստաբանութիւն ուղեց ընել:

«Ճշմարիտ այս թուականին է որ Վէոհանին համար կ'սկսի նոր դարազրու իւ մը Մեծ քաղաքը կը բացուէր իր առջեւ, իր հակահասանքներով, դիմակայումներով ու շփումներով: Իր հորիզոնը հեռզհեռէ կ'ընդլայնէր ու Սէն-Թաման, Լուվէն, Պաիւքսէլ, աւելի ուշ՝ Լոնտոն, Բարիզ, աշխարհը . . . Ու ճշգրիտ ինքը կը հասնէր եռանդայտ գութեան ու բողբոջման վայրկեանի մը,» որ Պէլճիքայի զրական շարժման տաք շրջանը կը յատկանշէ:

Վէոհան կը մասնակցի եռուզեանի՝ *La jeune Belgique*ի առաջին խմբագիրներէն է ինչպէս Բիշ յետոյ իր ստորագրութիւնը կ'երեւի *Art Nouveau*ին ու *Société Nouvelle*ին մէջ. — Պէլճիքայի ու նոյն իսկ ֆրանսական արդի գրականութեան ամենէն պատկառելի հանդէսներէն մին, այսօր զբաղղաբար չիջած: Այդ միջոցին Վէոհան կ'ընդլայնէ իր ծանօթութեանց սահմանը: Կը ճանչնայ Բամիլ Լը-

մոտիկէն, եւ տարի մը յետոյ իբրեւ կացորդ փաստարան կը մտնէ մեծանուն էսմոն Բրգատին քով մտքի ու արուեստի անկախութեան այն պանծալի պաշտպանին, որ յետոյ պիտի հիմնէր Պէլճիքայի Բարձրագոյն ուսմանց նոր համալսարանը: Բայց իրաւագիտական ասպարէզը չէր յարմարած իրեն: Վէճահառն թողուց զայն վերջնականապէս 1884ին, նոյն իսկ Բիքառի խորհուրդով:

Տակաւին այդ թուականէն տարի մը առաջ, Վէճահառն հրապարակեց իւր քերթուածներու առաջին հատորը, *Les Flammandes*. (Ֆլամաններու):

«Երկը բուն էր, թանձրազանգուած ժպտութեամբ եւ գործադրման այնպիսի ազատութեամբ մը, որ պիտի պայթակղութիւն ծընուցանէին»: Պարկեշտութեան, իրիպին ու անոնց բարոյականընթիւն պաշտպան վարձկան մասուլը իւր կեղծապարիշտ ու թաղթիւֆական պարտականութիւնը կատարեց: Բայց միւս կողմէն, ահա՛ Քամիյոյ Լըմոնիէն, որ իւր հզօր անկեղծութեամբը գեղեցիկ պաշտպանութիւն մը կ'ընէր Վէճահառնի իսկատիպ տաղանդին, նոյն իսկ այն թերթին մէջ՝ ուր առաջին անգամ երեւցած էր իւր մէկ նշանաւոր վէպը, *Un Malin*:

Այս հատորը, *Les Flammandes*, զիւղի կեանքն է, իւր բոլոր երեւոյթներով: Եւ հոն իւր տեղն ունի այդ կեանքի չըջանալին մէջ չարժող ամէն ինչ, նոյն իսկ արհամարհելի՝ եղը:

Ու սե ու շէկ եղները, որ յաճախ ամէնքը միասին

կը պոռոչէին վիզերէն երկարած, դէպի մայրը մտնող արեւները,

Այդ տարիներու չըջանին Վէճահառն վարեց բոլորովին պոհէմի կեանք մը, ապրելով քիչ մը ամենուրեք, արուեստագէտներու, նկարիչներու եւ զրազէա բարեկամներու հոսանքի մը մէջ, մերթ նոյն իսկ չքաւոր, բայց միշտ անհոգ, ու ապրելու տենդով տոգորուած: Արուեստագէտներու հետ իւր կապած սերտ լարեկամութեան թուականին՝ կը վերաբերին իւր երկու արուեստի ուսումնասիրութիւնները, *Joseph Heymans* (1885) եւ *Hermann Khnopff* (1887), այն թուականներուն՝ ուր *suyauvisme* (*impressionniste*) դպրոցը նոր կը փայլէր Պոնթըէի մէջ:

Իւր քերթուածներուն երկրորդ հատորը, *Les Moines* (Վանախաններ) երեւցած էր 1886ին, Պառնասի հրատարակիչ Լըմէսի տունէն: Այս հաւաքածոն հեռաւոր ծագում ունէր ու կը կապուէր մանկական մանրիմ տպաւորութիւններու: Սէնթամանէն մէկ մղոնի չափ հեռու, ի Պոնթէմ, Պէննատէններու մենաստան մը կար, ուր կիւսթափ Վէճահառն, բանաստեղծին հայրը, խիստ մտերմօրէն կապուած մեծաւորներէն մէկին հետ, սովորութիւն ունէր ամէն ամիս ջերմոտանդ ուխտագնացութիւն մը ընելու: Իւր որդին կ'ընկերանար իրեն, երբ տունը գտնուէր, եւ առտուան ժամը չորս ու կէսին կը մեկնէին, խոստովանելու եւ հաղորդուելու համար, Այդուր այդ գունդն այս արշաւանքները, եւ այն ահգ զիմագիծերը, — սքեմին ծալքերուն մէջ այնքան ազնուական, — զորս կը նշմարէր մենաստանին նրբանցքներուն մէջ, մեծապէս տպաւորած էին մանուկին երեւակայութիւնը, եւ երկար ասանի համար, Պոնթէմի մենակեացները իւր մտքին մէջ յաճախանք մը մնացին: Անոնք են որ *Les Moines*ին իւր նիթակայ ծառայիցին, եւ այն թուականին, ուր Վէճահառն իւր մէջ կը կրէր այն ուռնաւորները, զորս ձօնեց անոնց, վանականներուն, իւր յիշատակները վերապրել փորձելու համար, գնաց մօտ ժիւնաստանը, Շիմէի ձօռ: ապրիլ քսանեւմէկ օրուան առանձնացում մը:

Բանաստեղծին հոգին սկսած է արդէն դառնանալ աշխարհիկ կեանքի եռուզեւորն յարափոփոխ ունայնութենէն: Վանականներու մօտ այս յաճախումը եւ այս վերապրումը մանկական կեանքի յիշատակներու ու տպաւորութիւններու, իր հոգին ալ օժած են մենաբանին միտքիկ տրամութեամբը:

Վանականներ . . .

Որ կ'ապրիք աչքերնիդ ուղղած ձեր փղոսկրեայ Քրիստոսին վրայ

Եւ ալ մինակ պիտի ապրիմ, բոլորովին մինակ, իմ արուեստիս հետ .

Քանզի միայն արուեստը կը մնայ երկրիս վրայ

Թանկուցանելու համար հզօր ու մենասէր միտք մը,

Եւ արբուցանելու համար զայն կարմիր և ուժատու հեղուկով:

Այս տողերը քիչ մը չե՞ն յիշեցներ Թէոֆիլ Կոթիէի հրաշալի քերթուածը.

Tout passe,—l'art robuste

Seul a l'éternité . . .

Այնուհետեւ, յաջորդաբար երեւցան՝ Soirs (1887) Débacles, (1888) եւ Flambeaux Noirs (1890), «Վէճահունի գործին ամենէն յաճախ մեկնաբանուած մասը»: Թանձր, դառնակակիծ, մտախորհ մեկամաղձութեան բոյր մը կը բղխի այս եռաբանութեան էջերէն, ուր իրիկուններուն տրամութիւնը, հեռաւոր հորիզոններուն վրայ մարող ճամբաներու, երկարաձգումները, գիւղին եզրը իր յաւիտենական խաչելութեան մէջ ուժաթափ հինուկ հողմաղացը, վերջապէս է՛ն աննշան իրերը կ'ապրին, կեանքի սեւ հոգերուն սարսուռովը դրոշմուած:

Այն թուականներուն ուր Վէճահուն այս էջերը կը մրտաէր, յաճախակի ու երկարաձիգ բնակութիւններ կ'ունենար Լոնտոնի մէջ: «Հոն շատ կ'աշխատէր եւ գրեթէ անկից դուրս եկած է ամբողջ եռաբանութիւնը»: Այլ եւս իր տաղանդը հետզհետէ աւելի կը հասունանար. այս ճարտարարուեստի, ընկերային թշուառութեան, շուգիի, մուխի ու մրուրի միջավայրները՝ նոր ու տարօրինակ տպաւորութիւններով կը տոգորէին զինքը, որ փղոսկրեայ աշտարակին առանձնասէր մենակեացը չէր:

«Այս բերրի ու սեւ Լոնտոնին մէջ, եւ այնքան դառնօրէն կենդանի եւ այնքան հմայիչ՝ իր տգիղութեամբ, Վէճահուն կուգար յագենալ այն յորդեռանդն տխրութեամբ՝ զոր կը քրանին հիւսիսի քաղաքները, ու, ինքը կուգար հոն նաեւ, — առանց թերեւս տեղեկանալու այդ մասին, — գտնելու համար նոր գեղեցկութիւն մը խորը այն բանին՝ զոր ընթացիկ մարդկութիւնը կ'անուանէ տգեղութիւն»:

Ո՛վ իմ իրիկուան հոգիս, այն սև Լոնտոնին՝ որ բու մէջ կը քաշքշուի . . .

Բայց հոն ուր Վէճահունի եղական, մեծվայելուչ ու պանծալի տաղանդը ինքզինք կ'սկսի յայտնի, այլ եւս բոլորովին իսկատիպ ձեւի մը ներքեւ, Villages illusoiresն է ան (1894): Բանաստեղծը՝ այլ եւս խլած է բոլոր աւանդութիւններուն հետ: Դասական չափաբերութիւնը անյարմար գործիք մըն է իր մտքին ու զգացողութիւններուն զարտուղի յեղմանց: Ան՝ պէտք ունի, իր հզօր կամայականութիւններուն իբր պատշաճաւոր արտայայտութիւն, նոր չափաբերութեան մը, նոր լեզուի մը, նոր քերականութեան մը, իր այդ դիրքին մէջ, միանգամայն դժնեայ, վեհօրէն բարբարոս, եւ զարհուրելի կերպով առանձին է ան: Իր հուժկու ձեռքին ներքեւ ամէն բան խորտակած է կարծես:

Այս առթիւ չեմ կրնար չյիշել դէպք մը, զոր պատմելու համար

լաւագոյն պատեհութիւն մը չպիտի կարենայի գտնել:

Villages Illusoiresը նոր լոյս տեսած էր: Այդ պահուն պատեհութիւնն ունեցայ ճանչնալու ֆռանտացի երիտասարդ մը, որ իբր Հանր. պարտքի վարչութեան քննիչ՝ քանի մը օր քաղաքս (Մալկաբա) մնացած էր: Իրիկուն մը, ընթրիքէն յետոյ, մի: տունը առաջնորդեցինք զինքը, քանի մը տեղացի բարեկամներու հետ: Ետնադոտ, լուրջ, ազնիւ, ուսեալ երիտասարդ մըն էր: Կրնար պարծիլ՝ ֆռանտական արդի գրական շարժումը ճանչնալու յաւակնութեամբ: Ուստի եւ բաւական ախորժելի ժամեր անցուցինք իրեն հետ: Բայց ես զարմանքով տեսայ թէ, իրեն ծանօթ ամենէն նոր հեղինակը՝ առ առաւելն Անաթոլ Ֆրանսն էր: Չէր ճանչնար, ու պէտք էր տեսնել ճանչնալու, նոր գրական շարժումը, որ այսօր ճշմարիտ փառքեր կը համրէ արդէն: Իրեն համար տարտամ ու դաժած տուններ էին օրինակի համար Վէռլէն, Մալլառմէ, Մոնէնա: Ուստի եւ զօրմացկոտ հետաքրքրութիւնն ունեցայ իրեն ներկայացնելու Վէռլէնացի (թարմ հատորը, Հեղինակը անծանօթ էր իրեն): Քաղաքավար ու չրջանկատ արհամարհանքով մը բացաւ զիրքը, պատահաբար իր ամէնէն գեղեցիկ էջերէն մէկին վրայ, *la Neige* Ազնիւ ֆռանտացին՝ տող մը միայն կրցաւ կարդալ, յստակ վանկային արտասանութեամբ մը:

La neige tombe in-dis-con-ti-nu-ment! զարհուրած էր բարբառոս բառէն, *indiscontinuent*, ու մէկ կողմ նետեց հատորը:

Բայց տարօրինակ հատորը, իր 15 քերթումներով, ամենքն ալ ազատ ոտանաւորով գրուած, գլուխ-գործոցներու շարք մըն է միայն: Ուռլ ընդգլուսին, իր ժամանակէն տառապող հոգւոյն յամառ հպարտ մարտիրոսութեան, անաղմուկ դիւցազնիւրդութիւնն է ան: Ճշմարիտ Խորհրդանշաններ եւ իր հերոսական Աստղագործը, Ջաղացական, Գեղեզնակաւոր, եւ ժանաւանդ՝ տխրահաւ Դարբինը: Ու պակուցիչ, արաւարալից, խորհրդաւորօրէն կենդանի գրուածներ են՝ Անտերը, Ձիւնը, Հսկը, Լոռիքիւնը: Ու, իր գերագոյն մը խիթարութիւն, կը նկատենք թէ, անհունօրէն երկարող գիշերուան մէջ, աստուան մը դէմ, յուսատու արշալոյսներ կը ձերմկնն: Վէռլէնացի՝ յուսահատը չէ, ուրեմն ինք կը հաւատայ լաւագոյն մարդկութեան մը կարելիութեան: Անոր համար է որ գետին նաւավարը, (*Le passeur d'eau*) որ եզերական նաւարեկութեան մը մէջ ջրամոյն կ'ընկղմի, մինչեւ վերջին վայրկեանը, մինչեւ յաւիտեան՝ կանտնչեղեց մը ունի իր ակաւներուն մէջ:

Բայց յատու եւ հինաւորց նաւավար

Պանց սակայն՝ Աստուած գիտէ որքան ատենի համար,

Կանտնչեղեցն իր ակաւներուն մէջ:

Միշտ գրելէ, քիչ մը ամեն տեղ իր ստորագրութիւնը չոտլելէ չգաղղիւով հանդերձ, Վէռլէնացի պատած է ամբողջ արեւմտեան Եւրոպան, զայն քանի մը անգամ խաչածեւ կտրելով վերէն վար:

Եւ երբ հրատարակեց յաջորդաբար ուրիշ քրքեր, *Les villes Tentaculaires*, *Les v sages de la vie*, *les Forces tumultueuses*, արդէն իսկ վերջնականապէս ու ճշմարտապէս մեծ բանաստեղծ մըն էր, համեմատութեան տեսակէտէն՝ Հիւկօներու, Լամառթիւններու, Լըքոնթալ Լիւրներու դասակից: Լէոն Պազալթէթ, որու հատորիկէն են մեր բոլոր ջակերտումներն եւ ուրկէ կ'առաջնորդուիմ Վէռլէնացի սագրական մանրամասնութիւններուն համար, այդ գործերը կ'անուանէ՝ բացարձակօրէն անգու գական: չըջապատող բանաստեղծու

թեան մէջ, եւ որոնց խուրճը բաւական է՝ դարու մը գրականութեան մէջ դարագլուխ մը բանալու։»

Այլեւս՝ տեսանողն ու մարգարէն, երբեմնի խստասիրտ սաստողըն ու մռայլ բողոքարկուն, իր ցնորական հրաշալի տեսիլներուն զէմյանդիմանութեան մէջ, պայծառ վաղորդայններու հրճուանքը կը զառանցէ։

«Եւ բոլոր այս տեսիլքները կ'անցնին, ահազին ու բարախուն, աղօսուած փայլակներով, որ կը լուսաւորեն այն նոր աշխարհները՝ որոնց վրայ բանաստեղծը տնկած է արուեստի դրօշը։»

Բոլոր այդ քերթուածները կիկլոպային իրագործումով հսկայ յիշատակարաններ են, հզօր, բրգաձեւ, մեծփայլուչ։ Հոն ամէն բան զօրեղապէս անաղնացած, թանձրօրէն միստիկ, այլ տարօրինակ պէս իրական է։

Նոյն պահուն Վեռնան առաջին անգամ *Mercure de France*ին մէջ եւ յետոյ առանձին հատորով հրատարակեց *les Aubes* տրամերգական հոյակապ թատերգութիւն մը, արձակ ու չափեալ՝ խառն, որ եթէ իբր բեմական զործ յաջողութիւն մը չհղաւ, այլ սակայն իբր քերթուած՝ վսեմ ու լայնատարած սաւառնումով յղացում մըն է, Իպսէնեան շունչով գրուած։

Ինչպէս կը տեսնուի, մեծ բեղմնաւորութեամբ միտք մըն է Վեռնան։ Երբ, ինչպէս տեսանք, յաջորդաբար հրատարակեց վերջին նոր շարքը (*Heures claires, les visages de la vie, les Fores tumultueuses*) անոր իւրաքանչիւր օղակին մէջ իր հանճարը ինքզինք կը հաստատէր, միշտ նոր, միշտ անակնկալ, անհունօրէն ալլազան։ Մանաւանդ թէ, առաջին օրերու սրտաբեկ մեղամաղձութեան, պրեթէ վերջնականապէս յաջորդած էր նոր շնչով մը, հաւատքը լաւագոյն կեանքին ու փառաբանութիւնը ապրելու, բնազդին։

«Մարգարէական գրքեր, կ'ըսէ Պազալժէթ, փարոս գրքեր, յիշատակարաններ մտածման ու արուեստի, հրատոյնոր հոգիի մը քուրային մէջ ձուլուած, Թերեւս չափազանց գեղեցիկ, կուզեմ ըսել չափազանց հզօր ու չափազանց ողողուած լոյսով—օրուան պղտոր մարդկութեան համար։ Ասոնք մանաւանդ ապագայ գրքեր են։ Եւ անոնք ինծի կը ներկայացնեն գերագոյն Վեռնանը, ան՝ որուն ձայնը չպիտի կորնչի յաւէտ։»

Այնուհետեւ, 1900ին եւ 1901ին յաջորդաբար ի լոյս ընծայած է նաեւ ուրիշ երկու թատերախաղեր, *Le Cloître* եւ *Philippe II*, որոնց երկուքն ալ բեմական յաջողութիւնը համապատասխան չեղաւ Վեռնանին համբաւին։ Ասոնցմէ դուրս, Վեռնան գրած է արուեստի ուսումնասիրութիւններ, որոնցմէ Ռամպրանտի նուերուածը (1905) հոյակապ գործ մըն է, ըստ Լէոն Պազալժէթի։

Ահա՛ այս եզական մարդը, իր անցեալ կերքերուն ու ապագայի տեսիլներուն մէջ։ Քիչ արուեստը, իրենց հայրենի հողէն դուրս ելած մարդոց բրտութիւնն ունի, որ կը զանազանէ ղերենք միմիայն զպրոցին մէջ կազմուած մարդերէն։ Բայց ասիկա յատկանիչն է բոլոր մեծ ներկերուն, որոնցմով կը սնանի մարդկութիւնը, ինչպէս են՝ Աստուածաշունչ, Հովմեր, Շէքսպիր, Ռապլէ։ Այդ արուեստը ոչինչ ունի կեղծանուիկ եւ հաճոյական, ոչինչ՝ որ զինքը յանձնարարէ սալօճներու սքանչալուծմին։ Անիկա սեպ ու խորտուրորդ է, առանց չներգայնակութեան», անիկա վայրագ է, անիկա մեծ է, անիկա ինքն իսկ է։ Անիկա չի ժպտիւր խորհրդապահ ժպտով մը, չի գիտեր նրբամոլ արուեստի մը կեղծուպատիր ծեփծեփումները՝ անիկա

հարսներգներու ճաշակը՝ չունի։ Ան կ'աղաղակէ իր շարչարանքը, իր սարսափը կամ իր ուրախութիւնը, կեանքէն դուրս կը քաշէ ինչ որ կեանքը կրնայ տալ ամենէն աւելի թանձր ու սրտագրաւ, եւ այս՝ այնպիսի շեշտերով, որ կը ցաւցնեն, որ վախ կը պատճառեն, կամ որ զքեզ այլ յայլմէ կ'ընեն՝ Բայց մի՛ պահանջէք իրմէ, ինչ որ չի կրնար տալ, — այն է՝ միջին յուզումը, չափակցական ու կատարեալ տեսիլը։ Անոր մի՛ խօսիք կանոններու վրայ, ձեզի պիտի պատասխանէր՝ «անհատ»ով։ Եւ չպիտի յաջողէիք զիրար հասկնալ։ Վասնդի իմաստակութեամբ միայն կարելի է իրարու հետ հաշտեցնել՝ Ռաֆին ու Շէքսփիր, այսինքն մէկ կամ երկու դարերու միջոցին մայրկային խումբի մը կողմէ ընդունուած տարազի մը համեմատ արուեստը՝ եւ արուեստը, կարծ, անհունօրէն ազատ, — «անկարգ»։ Վեռհառն, դիւթողներուն եւ երաժիշտներուն մէջ՝ միակ հնարք մը ունի, — բաւական քիչ սովորական, այնպէս չէ, — զոր ի գործ կը դնէ ամէն վայրկեան, առանց զայն սպառելու վախին, վասնզի զեղուն է անով, այսինքն է՝ Ուժը, իր արուեստին զանգուածներուն մէջէն ուժի գետ մը կը տարածուի։

Անիկա տաքնապեալ մըն է, որուն արուեստը կը թելադրէ հրարուխի կամ թափառի տպաւորութիւններ։ Գոռուսներ կը ցնցեն զայն, որք կարծես փոթորկալից դուրս կուգան գետնի խորերէն։ Քերթուածի տուն մը իրմէն՝ պարպուած մըն է մարդկային ելեկտրականութեան . . . »

Վերջապէս, երկու նոր գործեր, *Tendresses Premières* (1904) եւ *Heures d'après midi* (1905) կուգան հայրենի յիշատակները, հայրենի օճախին մոխիրները վերաբարձել։

Ասկից յետոյ, քանի մը ամիս առաջ իսկ, Վեռհառն հրատարակեց բանաստեղծութեանց նորագոյն հատոր մը, *La Multiple Splendeur* ուր միեւնոյն մարգարէական ոգին, իր ակնախաղ լուսափայլութեամբ զգայապարական տեսիլներ կը պատմէ, միեւնոյն եւանդագին անկեղծութիւնով։

Վերջացնելէ առաջ, հոս անհրաժեշտ է հայ ընթերցողին ներկայացնել Վեռհառնը՝ իր կենսագիրը եւ բարեկամ Պաղաթէթի տղերուն մէջէն։

«Մանաւանդ փոքրահասակ, ուները կամարածեւ, Վեռհառն՝ իր անձին մէջ կ'ընծայէ չես դիտեր ինչ մը, միեւնոյն ատեն վարանոտ ու ջախջախուած։ Դէմքը նիհար է, ճակատն ու այտերը ափսոսած են խորունկ կնճիռներով։ Վրին մէկ սովորական շարժումը՝ գլուխը կը նետէ դէպ առաջ։ Անսահման եւ նորանշան խարտեայ ընչացքներ, որոնց կը խառնուին քանի մը արծաթեայ թելեր, կը խափանեն դէմքը եւ զայն կը դրօշազարդեն կրկին փետրափունջով մը ծփուն ու դէպի վար իյնող։ Անյեղլի ակնոցներուն ետեւ՝ խիստ ջինջ, գորշ-կապոյտ աչքեր։—

. ծովն
և իր գոյնը իմ աչքերուս մէջն են։—

Կը ցոլացնեն գորով, տրամութիւն եւ հայրենաբաղձութիւններ, Բովանդակ մարդը կը մատնէ ծանրաբեռն յոգնութիւն մը, կտրուած՝ յանկարծական ու կամուրջ գործութեամբ մը։ Դաշտային աշխատութիւններով կրած պիտի երեւակայէիք գինջը, Հակառակ դէմքին, որ արուեստագետին ջղայնութիւնը երեւան կը հանէ, իր անպաճճ քալուածքին, կցկտուր շարժուածքներուն, իր ձեզի մօտեւալու յանկարծազէպ եղանակին մէջ, գեղջուկ բան մը կը գտնէք։

կօսքը խիստ յստակ, շինջ ելեւէջներով, ոստումներով, կը բարձրանայ, եւ ամբողջութիւնը կարտայայտէ խստութիւն ու քաղցրութիւն»

Եւ ահա, Բօքէներու, Օկիւսդ Տօռչէններու, Անաուէ Թէօռիյէններու քով, զարմանալի կերպով անծանօթ մնացած է մեզի այս հսկան։ Մեր արդի պոլսական բանաստեղծութիւնը, զոր կը յատկանշէ շինծու ծաղիկներու, կեղծ, բռնազրօսիկ զգացողութիւններու ճաշակը, պէտք ունի Վէոհառնին պէս անկեղծ, հզօր ու իսկատիպ տաղանդներու ազդեցութեան։ Ըսել չեմ ուզեր թէ պարտինք ստրկօրէն օրինակել իր եղանակները։ Բայց Վէոհառն, որ անկախ մը, ուժեղ մը, մեծ մըն է, կրնայ իր թելադրիչ ու վարակիչ օրինակով փրկել զմեզ օտար տի կեղծ արուեստի մը նուաստացումներէն։ Անոր ազդեցիկ ու բանաւոր մտերմութիւնը կրնայ մեզի հարկադրել մեր սեփական ճամբաները փնտռելու եւ գտնելու մեծագոյն պէտքն ու բարիքը։

ԱՐՏԱՏԵՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՊԱՐՏԱՍՈՒՄ

Գորշ իրիկուան ցուրտ՝ մեմակերպ բախճութեան
Ոգին ամէն կողմ կը ցանցէ անշըշունց,
Ջերդ հրակայ տարդ՝ մանեղով միշտ, յաւիտեան,
Ըզգայտաւնջ հոգւոյն ձանձրախան ու տըրտունջ։

Վրճառ բան մը բոյլ, յոգնայ եկ ու անանց
կը ծանրանայ սքրտիս վրայ մեմաւոր,
Ուր վիշտ - ուռիք կը սրգայ խօլ ու անդարձ
Ժլպխտները անցեալին պէրն ու աղուոր։

Անուրջներու հոյերն անվերջ կը ցրտիք,
Ու կը բօշնի փունջն իղձերու վարդապոյն,
Իրենց շրթեղ ծիածանէն՝ ցուրտ ու սին
Պատրանք մը լոկ բողով սքրտիս - լեզի՝ բոյն։

Երբեմն անփոյք ու լնքնախար ցրնութեան
Աշխարհին մէջ ես լաւատես ուխտաւոր՝
Որոնցի խըրոխտ հոգւոյս անպայման
Յոյսի՝ խիկի հորիզոններ լուսաւոր։

Սուտ, ամբարիշտ Սերէն մընաց իր լեզին -
Մաւուր յոյսէն՝ տարտամ տենչ մը տո՛րք՝ գորով
Եւ նախանձէն անողոք, ժանտ ու գեղին՝
Սառն ըզգացումն սկեպիկի մ'անխըռով։

Երազանքիս վառ ծրէկներ բո՛ղ ցրեղին,
Հոյսն իղձերուս ու յոյսերուս բող գա՛յ մօն . . .
Ես կը սիրեմ միշտ վիրաւոր՝ սա՛ ցրտին
Խոնջէկն հոգւոյս երկարաւեւ ըսպտման . . .

Մ. ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ

ԱՆՑԵԱԼ ՏԱՐԻԷՆ

Վերջացող տարին ի՞նչ ունենար որ ծամ տար գրողին կամ նա անոր քիչ մըն ալ շահեկանութենէն վկայէր։ Սպասել տարի մը որ նշանակենք միայն թէ գարունին ծիծեռնիկը ատենին եկաւ իր բոյնը ու գնաց անիկա նոյնքան ճշգրտապէ՛ս երբ տակաւին աշնային հովերը ծայր տուեր չէին տուեր։ Ու դուք կուզէք, անգամ մըն ալ երկնցուցէք ձեր հեղինակի սոյլը՝ թէ զաւառը բանաստեղծ չարտագրեր, մինչ մենք վաւառացի ըլլալու պատիւով սա տեսակ լուրջ գրութեան մը սկիզբն անգամ պատահեկ քմայքով մը մեր սիրական թուշուրը կերգենք նորէն։

Թուշուրն ետեւէն երկրագործը յիշելու համար, ըսենք թէ՛ սկիզբները շատ յաջող օգերով ցանք մը կատարեց յանձնելով ցանածը արեւին, անձրեւներուն, բայց ապա թունդ կարկուտ մը ոչինչ թողուց գրեթէ գարունին վերջերը հասուննալու վրայ եղող բուսականութենէ մը։ Մնացածը յուսախաբութիւն կամ յարդի պէս բանի մը առատութիւնը եղաւ ամեն կալատեղի վրայ, ինչ որ յայտնի է թէ ամեն անասուն չի կրնար մարսել։

Չէ՛, քանի տարի է որ տեղական հողամշակութիւնը անհամցած կերեւայ արդէն, ու աս երեւոյթը ոչ միշտ հետեւանք երկինքէն իջած կամ այն կողմէն անդիպօրէն տեղացածներուն, շատեր ատելի ան ըլլալ կը ցուցնեն պատճառը որ դաշտեցին հիմա կամ չեմ գիտեր երբէն սկսած՝ իր ոտքին տակ տարածուող հողին, էն աղւոր ու արգասաբեր հողին ալ լքուած սիրականի աչքով մը կը նայի։

Տեղացիին աչքը ընդ միշտ այն ճամբուն վրայ մնաց ու արցունքոտեցաւ ուրկէ ետ դառնալու կարելիութիւնն ալ ինքն իր ձեռքով փակեց։ Աշունին սկիզբէն ի վեր մինչեւ հիմա, ուր ձմեռին սաստկութիւնը քարերը կը ճաթեցնէ, 48—50 կառք կը հաշուուի դէպի մեծ ջուրերը հայ ընտանիքներ ախթարմա ընող ու դեռ ասկէ վերջն ալ գրեթէ ամեն օր նոյն վիճակին ականատեսը պիտի մնանք։ Ամեն մէկ կառքի մէջ անպատճառ «պատկերին տղուն» համար նըշանուած աղջիկ մը կայ, որ զատուած իր բուն ծնողքէն ծով ծով արցունքներու մէջ, երեւոյթ մը՝ շատ սրտաճմլիկ, որ իր բոլոր մանրամասնութեան մէջ Տիկին Պիչըր Սթօուի մը հոգի լլկող պատկերները կը յիշեցնէ, ճշգիւ կերթայ, կը խրկեն, կառքին մէջ՝ լինք ուղղակի գերեզման տանող դագաղին մէջ դրեր կը խրկեն։ Գերեզման ու ո՛ր կէտի վրայ չիկար ան, հոս ճամբուն վտանգը, հոն ծովին արհաւիրքը, անդին, ան եզերքին վրայ ալ նշանածին անստոյգ մթութիւնը, «պատկերին տղան» մենք անգամ մըն ալ պիտի ըսէինք թէ հարիւրին հարիւր վատացած ձեր մըն է ան, որ իր

մեծագոյն թեւերուն մէջ՝ վարկեան մը հարկաւ իր դժոխս-
յին գոռակն ալ սօթթելու կեղակարծ զուարթութիւնով. ծաղկատի
աղջնակ մը պիտի գրկէ՝ աղջիկ մը, որ հարիւրներու մէջէ զատուած
դեռ հազիւ տասնը հինգին ու տասնը վեցին մէջ, եթէ ոչ անմիջա-
պէս, գէթ վաղը անտարակոյս կամ միւս օրը անպատճառ խաղողի
պտուղի մի պէս պիտի ձմլուի այն ծերուկ շվոտին ակտաբոյր ու
ճախջախ ոսկորոտիներով կուրծքին վրայ:

Պատգիտութիւնը ի՛նչ տուներ քանդեց աս քանի մը տարինե-
րուն մէջ, ի՛նչ աղջիկներ հաւց տարաւ. ընտանիքներու ծոցէն, ի՛նչ
երիտասարդ կեանքեր փճացուց, որոնք իրենց երգերուն տակ ու
մշակած հողերուն վրայ պիտի կրնային ընականաբար հորիւր ու
աւելի տարիներ ապրիլ, ու շատ երջանիկ Այս վիճակին մէջ քիչ
մը ան էր մխիթարող բարեբաղդութիւնը, որ վերջին մէկ քանի տա-
րիներուն իրենց տեղերը ապրիլ ու ապրեցնել սիրողներուն հա-
մար, շերամաբուծութիւնը ազուր զրազում մը եղած է. ընդարձակ
թթաստաններ կը մշակուին, գրկապինդ փարում մը կայ արհեստին
չուրջը, ու գիտական նորութիւններով բուժարաններու շինութիւ-
նըն ալ գործ մըն է, որուն քաջալերութեան համար քարեխնամ կա-
ռավարութեան պաշտօնական ջանքն ու միջամտութիւնն ալ այ-
լապէս գնահատելի:

Առողջական վիճակ. — Տարիին համաճարակին կարգը հարւանի-
թիւնն էր. համաճարակ մը կըլլա՞յ որ անհետեւանք անցնի, միայն
թէ բարի էր որ շատ չեղաւ դժուարապահանջ, իսկ սովորական
հիւանդութիւններու տեսակներուն ենթակայ եղողներն ալ բժիշկ-
ներն ունեցան իրենց գլխուն վերեւ Բժիշկ շատ ունինք հիմա,
ինչպէս դեղարաններ ունինք, որ կրնան մայրաքաղաքի դեղարան-
ներուն հետ մրցիլ: Փա՛ռք Աստուծո՛ւ, դեռ շատ ունինք կեանքը
կանգուն պահող միջոցներ:

Առուստուր. — Տարին բաւական գործունէութիւնով կանցնի,
թէեւ այնպէս չուղէին ըսել բուն առուստիսի ձեռնարկուները: Աս-
տնց շատ գանգատը փոխադրողչէքին սղութեան վրայ կը մնար:
Փաթուռայի կարգին գերման ու ֆրանսական ճարտարարուեստի
արտադրոյթն է որ շատ աւելի իր հանրացած այժմէութիւնը կը
պահէ Աժանն ու փայլունը, վերջին տարիներու հասարակային
ճաշակն ալ աս պահանջը ըրաւ ու հիմա ալ սուղը չէ բնառածը:
Ժողովուրդին մեծ մասն է որ յաւէտ դիւրազնի կեանք մը ապրե-
լու ունակութեան հետ կընտելանայ Օրական իր վստակածները
այլապէս չեն ներք:

Վիճակային գործեր. Բան մը չունէինք առայժմ, որ գանգա-
տի բանաձեւ բնտուել տար մեզի: Առաջնորդ իմաստով վարդապետ
կաշխատի որ տարիներու ընթացքով քանդուած տեղային հոգեւոր
իշխանութեան բարոյական վարկը «ամէ է գոյ» ազգին սեփական

գեղեցիկ առաջնորդարանի մէջ, կր հասկցուի ասով թէ՛ իմարբերդի
առաջնորդը հիմա իր տունին մէջ չի նստիր: Խոսքով վարդապետ իր
խալ նախաձեռնութիւնով սիրուն շէնք մը ձեռք բերաւ իբր 3-4
հարիւր ոսկի արժող, գումար մը, որու ամբողջութիւնը ժողովուր-
դէն դանձելէ յետոյ անգամ մըն ալ անոր հոգիներէ: Մի՛ ծաղրէք,
կաղաչեմ, ազգէն առնել, ազգին նուիրել, այսօր մենք աս կերպն ալ
եկեղեցականի առաքելութիւններուն առաջին տեղը պիտի արձա-
նագրենք, քանի՜ որ մեր աչքին տակ ամեն մէկ իմարբերդի իր
զոյգ աչքին տակ անմիջապէս, օրինակը Պետրոսի մը վրայ տեսնք
թէ՛ նա այն անխիղճ, անողօք սիրմոնականն ժողովուրդէն ինչպէս
առաւ օր մը, ինչպէս իւրացուց, ինչպէս լիացաւ, վերջն ալ ո՛ր
ածնց հակիրթը, հարստութիւն մը, երեք հազար ոսկի՛, է՛հ, ընդու-
նեցէք թէ՛ չտես չեղողի մը աչքն ալ դուրս կը ձգէ: Ազգին չի
տուաւ, աղքատին չի տուաւ, անկէ գոնէ իր բուն ժառանգորդները
չի զրկէր:

Խոսքով վարդապետ դպրոցներն ալ չանտեսեր, կայցելէ երբեմն
Մէլիքէի ու տարիին մէջ քանի մը անգամներ ալ Ս: Յակոբի վար-
ժարանները: Հետաքրքրուելով ուսանողներու կացքին, ու անոնց
յառաջդիմութեան վրայով անձամբ տեղեկութիւններ կը քաղէ:

Գեղեցիկ է որ, Առաջնորդ մը որչափ կը ներեն իր պաշտօնին
ընդմիջին ու պարագաները, օրուան դպրոցին հետ բարեկամ յա-
րաբերութեան մէջ գտնուի ու աշխատի անկեղծ ջանքով մը ուսա-
նող մանկութեան մտաւոր դործունէութիւնը զիւրացնել:

Խօսքերնիս մեր համակրելի Առաջնորդին վրայ ըլլալով, նորին
գերապատուութիւն իր արմաշականի շնորհներով անընդունակ
չերեւնար իրմէն սպառնաւորին կրկինն ու դեռ քանի մը պատիկը
գործադրութեան բերելու, երբ ինչպէս կըսէինք՝ էն առաջ անկեղծ
բարեացակամութեան հետ ինքնայոյրդոր գործունէութեան մը մը-
տադիր նուիրումը ըլլար բանին մէջ:

Բայց թէ որ պէտքերու անմիջապէս գոհացում տուող կրթակա-
չատ աչքառու ձեռնարկ մը չենք կրնար ներկայացնել տակաւին
արմաշականի մը ներկայութեան թուականէն սկսած երեք տարի
ներն ալ վրայ դրած ըլլալով, անոր ալ պատճառը, արդար ըլլալու
համար, վերջապէս կրնայ ըլլալ որ օր մը մենք ալ մեր ճշմարտա-
խօսի երդումը տանք, հարկ կա՞յ ըսելու թէ՛ ան է, միակ պատճա-
ռը ահա, որ տարիներէ ի վեր խրամատուած գետին մը մէկ շունչով
չի հարթուիր, չի յարդարուիր, ա՛լ ուր կը մնար որ մենք այդ տե-
սակ խճուտ քարաւակի մը վրայ կանանչ եղեւինի անտառ մը պիտի
տեսնէինք անմիջապէս: Զգէ՛ որ ակնարկուած գետինին չորս ծայ-
րերը ու մէջտեղն անգամ գրաւուած ըլլալով արդէն թաղէոսէն վեր-
ջը այս կողմը՝ առաքեալ երեւցողներու ոտքերուն տակ, մեր մասին
միամտութիւն պիտի ըլլար սպասելը որ հոս ա՛լ եւս մէկ օրէն միւսը

երազ մը իրականացուէր:

Կուզէք անգամ մըն ալ հաւատալու եղէք թէ չորեքօրեայ ան-
շընչացած մը «հրաշիւք իմն» կրնայ անգամ մըն ալ ոտքի ելնել ա-
րեւին նայելու համար, բայց, է՛հ, երսուն տարիներու մեռած մը
ինչպէսն է սա մեր տեղացիին իւրասիրութիւնը յատկանշող ոգին,
տրամադրութիւնը դեռ ինչ որ կրնայիք ըմբռնել, հեշտ դար-
մանուելիքը մի՛ խորհիք, հիմա որ զժբաղդաբար հրաշք ալ չի գոր-
ծուի կըսեն թերհաւատները:

Հոս ուրիշ փակագիծ մը գոցելու համար, հապա ի՞նչպէս մենք
այն տեսակ գերնական կարողութիւններով հրաշք գործել չգիտ-
ցող վարդապետի մը անմիջապէս փոխարէն մը ընելու համար անոր
եպիսկոպոսացուի մը ստորագրեցինք պաշտօնապէս, շատ պարզ բա-
ցատրութիւն մը ձեզի, անով կը յուսամ ա՛լ բոլորովին ձեռքերնիդ
վար պիտի առնէք օձիքէս:

Պարբերդիներուս բերանը այրած էր, լաւին, լաւագոյնին կա-
րօտովը մինչեւ լեզունիս այրած, երբ այդ բերանով, այդ լեզուով
երեսուն երեսունը հինգ տարիներու գլխի պոռոյտ բերող կամ ը-
սենք, գլուխ ճերմկցնող ահագին ժամանակի մը մէջ, Պետրոսի ու
նմաններու չարաշահ պաշտօնավարութեան դէմ ըրած բողոքնիս
ինքնին վախճանի մը յանգելով դեռ հաղիւ քան երեք տարի առաջ
անոնց ծանրութենէն օձիք կապտէինք, լայն շունչ մը կըլլար առ-
նուածը ու վերջապէս, արմաշական մը կը ներկայանար մեզի իր
աղւոր օտիաներովը, արմաշական մը որ քեզ կը հասկնայ, դուն
զինք կը հասկնաս, ու ապա բաւական արդէն համոզում ամբարած
կըլլաս թէ՛ իր պարտականութիւններուն ճանաչումն ունի, խոպան
չէ միտքը, ժողովուրդին հետ անկեղծ յարաբերութիւն մը գիտցաւ
մշակել, միւս կողմէ՛ կառավարութեան համարումն ու վստահու-
թիւնը վայելել գիտնալն ալ պակաս առաւելութիւն մը չէր բնա-
կանաբար:

Ձեզի ալ երբ ըլլար սա տեսակ առաջնորդ մը, անոր համար եր-
կինքէն միայն զոյգ մը խնձո՛ր կը խնդրէիք թէ՛ եպիսկոպոսական
Չաթալ-թագ մը Ազգ. Պատրիարքարանէն, քանի որ պարզ է թէ
մերը Պատրիարքարանի շրջանակն ըլլալով արգելք մըն ալ չունէր
այն թագը կրող եպիսկոպոսը:

ՈՒՐԻՇ շատան մըն ալ, ժողովուրդին քարոզ լսելու ծա-
րաւը այս տարի պատճառ եղաւ որ Ս. Կարապետ եկեղեցին կիրա-
կէի պաշտամունքէն վերջը լսարանի վերածուած ըլլար:

Եկեղեցին, աշխարհիկ լսարան մը, որչափ ալ խորթ հնչէր ա-
կանջներու, բայց այլապէս ի՞նչ կարելի էր ընել. երբ ժողովուրդը
իրեն անմատչելի գտնելով օրուան թերթն ու առանձին քարոզիչի
մը ներկայութիւնը, կուզէր միտքի ու հոգիի պահանջ մը գոհացնել,
Բուն քաղաքը չորս անջատ թաղեր իրենց ուրոյն եկեղեցիներ-

րով, Մէգիրէէն մէկուսացած տեղ մըն է, ուր ամեն ատեն Խոսրով վարդապետ դիւրութիւն չունենալով գալ գնալ մը կատարելու քարող մը խօսելու համար, պատճառ եղաւ որ քաղքըցի աղաք կամ լուս. համայնքը ինչպէս իր կերպը կարելիացնէ, թէեւ այն տեսակ կերպ կամ կաղմակերպութիւն ինքնին ազատ չլլալ իր քիչ մը յաւակնոտ հանգամանքէն, որ «առի չգոյէ» ուղուածին մինչեւ հիմարողութեան քարողիչ կամ ուսուցիչը (¹) եղած է նոյն բնութեան լեցնող միակ դէմքը: Այս դիտողութիւնը տեղին վրայ ալ ընելու ատեննիս, մեզի պատասխաններ են թէ՛ «ի՛նչ ընենք, չունեցողը ի՛նչ կրնէ, դուք չէք խօսիր, դուք ունիք, քահանայն ալ մենք չենք ուզեր որ խօսի» Պատրիարքարանի ալ ի՛նչպէս հասկցնել պէտքը առանձին ամսականաւոր քարողիչի մը որ Պոլիսէն խրկէ տրամադրելի արմաշականի մը ընտրութեամբ, որը նոյն ատեն Նորին Գերապատուութեան՝ Հայր Պէհրեկեանին ալ պիտի կրնար իր աջակցութիւնը բերել:

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ԹԼԿԱՏԻՆՅԻՆ

ՏԵՐՆՏԱՍԸ

Կան սովորութիւններ, որոնք ժողովրդեան ծովն անցած՝ անոր հոգեկան պէտքերէն մէկը դարձած են, չուտով չեն մոռցուիր, ընդհակառակը որքան հիննան, տարոց տարի նոր թարմութիւն մը, նուիրականութիւն մը կ'զգենուն, մանաւանդ այնպիսի սովորութիւններ, որոնց քրմանոյնքը կրնան են, եւ մանուկներ սարկաւազները: Ասոնց կարգէն է Տէրնտասը, բնութեան մեծ կենսատուն ու արգասաւորողին — արեւու, եւ երկրի վրայ անոր հարազատ զաւակը — հուրի տունը, զոր որքան ալ քրիստոնէութիւնը իր նշանաւոր մէկ դէպքովը կարկտած ալ ըլլայ, պահած է իր հայ հին հաւատքին կնիքն ու զրոյշը: Մանուկներ օրեր առաջ փետրուար 13ի հեռապատկերովը կ'երազուին, սրտերնին կը թռուռայ ու կարծես կարթով կը քաշեն: Դպրոցի գրասեղաններ այն օրը խիստ ցանցաւոր կ'ըլլան, խղճամիտներն են որ եկած են, անոնք ալ ներքինապէս զերեք քաջողքուն բան մը կ'զգան, խեղ չեն ունենար իրենց դասին, ու մէյմէկ պատճառ ստեղծելով կը նետուին դուրս: Արեւը, որ ձմեռն ի բուն վարադուրը վրայ ըրած էր քէնարար տղու

(¹) Անոնցմէ մէկը հասարակ նիւթ մը անբաւական գտնելով իր տնունին, Պուտտայի վարդապետութեան վրայ կը դառնայ իր կարգին, թողին տէրտէրն ալ ապա կը հարցնէ առաջին հանդիպածի մը՝ բանախոսութենէն վերջ, «առ Պուտը Պուտը, Պուտան ի՛նչ տըլլի աղբրուկս, ես բանիկ չի հասկցայ վերջապէս, ո՛վ լսեր էր էսպէս բաներ, ինձի համար, կրնէ Քրիստոս, կրնէ Քրիստոս»:

մը պէս, կարծես պիտակ ի պատիւ իրեն կատարուելիք հանդէսներուն, նոյն օրը երիտասարդացած է, ա'լ առջի քամագող արեւը չէ՛, բարկ ճառագայթներովը կը ջլատքէ կռճուկի՝ ամիսներու թղուկին — կճան փչան ցուրար, արեւնաճէ, ծառերուն բոխոյրճները՝ թեւաթփած պսպղալով կը թափին վար, արեւճակատներէն գոյուրչիքը կը բարձրանայ, ու եղկիկ մթնոլորտով մը հալհուկը՝ սկսած, մանուկներու կռնակը տաքցած է՝ Ամէն թաղի տղաք խմբովին գլուխքը ափ առած են, անոնց՝ «Տեղընսաւի փառ տուիք, հասը հագար ընէ, ամէն տարի բարով հասնիք աւ օրերս, տարին օրի մըն է» խանդավառ աղաղակը բռնած է փողոցը, Տանտիկէնը խնդուժերեսով կը բերէ փայտ մը կուտայ, տղաք անգամ մ'ալ կը ձայնեն՝ «հատը հագար ընէ» ու կերթան յաջորդ դուռիքը, Ամենէն նեղաչք՝ տանտիկինն ալ կը վախնայ մերժելէ, թէ ոչ՝ անէծքի «հագարն հատ մը ընէ» տարափը կը տեղան, ներս կը խուժեն, ու ինչ որ փայտեղէն անցնի ձեռուրնին, փաթալխած՝ կը տանին։ Մինչեւ կոչնակ փայտը հաւաքուած է, Բարքտուելով կը հասնին տանիքը, երգեց-խոտերը խրխնջուկ՝ մը քթերնին դուրս ձգած կ'արեւոտին, անոնք ալ այս վերազարթնումի տօնին մասնաւորուելով՝ Մանուկներու խումբը փայտկոյտը շտկած է, պիտի բոցեն, տղաք, փակցանք մը, կը ձայնէ անոնց պետը, բուռ մը էգ—մարխ կը հասցնէ մէկը, լուցկին կը շփրտայ, մարխը կը դժրտատէ, մուխը մլուլ մլուլ՝ կը բարձրանայ ալարոցիկին հետ, փայտակոյտը բռնկած է, բոցերուն հետ մանուկներու «վաճառ»ի՝ աղաղակները երգիքէ երգիք կ'արձագանգեն, խարոյկին չուրջը կը դառնան, բոցերուն վրայէ կը ցատկեն, Հաղիւ կրակը իջնելու գի՛ կ'ըլլայ, մէյմէկ երտ՝ խոլը կը փութայ իրենց հաւերուն քնկլնոցը՝, որպէսզի ամանը լան, կովուն ախոռը՝ որ կ'թման ըլլան, ու երգեպնակներէն վար կը նետեն, հարսները մանչ-բերուք ըլլան։

Յետոյ տղայք մեծ զգուշութեամբ խարոյկին տեղը կ'աւելնեն, անյայտ կ'ընեն, զի նոյն գիշեր չըլտը կամ խշտը՝ կուգայ, մութիւրը կը պլուի, կը միզէ հոն, ապա դուռիքը իյնալով՝ խաբէութեամբ մանուկները դուրս կը կանչէ, կը լափէ։

Թողունք մանուկները իրենց այս խանդավառութեան մէջ արբելու Անդին կանայք մեծ հանդիսադրութեան մ'է որ կը պատրաստուին։ Նորապսակ հարսներ, հարսնցուններ ու տղացկան մայրեր պահըստէն լաթերու շողշողուններովը, կանացի վարդեղէններու ամենէն թանկագիններովը հագուած—սքուած, նորածին պէպէքները

1 Ծառի ճիւղերուն վրայ իջած սառնամանակներ, 2 Ձիւնհալ, 3 Ժլտու, 4 Բարձած, 5 Մանր մանր ու խիտ, 6 Մուխի թանձր զալարներ, 7 Մանուկներու կեցցէն, հուրբան, 8 Թերալիւնայ փայտ, 9 Բռնկալնոց՝ հաւերուն տօնելու բոյնը, 10 Այս սեղանի հիւնը, երբ ծովը մտնէ, չուրը հագիւ, մոնկերը կը բարձ.

մեռոն—լաթերով խանձրուած՝ կեսուրներ խածաղի՝ ու թերուն-
բաղարջի² ծրարները՝ անթըտակներն, գունդագունդ կը փութան
եկեղեցի։ Ո՞վ կ'ըսէ թէ կանանց վերնատունը պարապ է, քիթ քիթ
լեցուած են, ասեղ ձգելու տեղ չկայ կանացի շունչի եղկ մթնո-
լորտ մը եկեղեցին բռնած է։ նորածիններու վժցն ու ճըվոցը, տեղ
գրաւելու, ճաղին³ առջեւ, անցնելու հրժշտուկը, կանչն ու
կաշուեւորուքը կը թնդացնեն եկեղեցիի կամարները, Գաւառացի
կիւնը ընկերական շատ սեղմ պայմաններու մը մէջ է՝ որ կապրի, ի-
րենց տեսակցութեանց տեղերը աղբւնները, բաղնիքը ու եկեղեցին է։
Ամէն ոք ինքզինքը ու իրենները գտած է այլեւս ու կանացի խօսակ-
ցութեանց անվերջ կծիկը քակուած։ Ասդին հարսնացուներ, առնանց
կողմիններէն չըջապատուած ձեռք-պագնելու արարողութեան մէջ
են։ Կեսուրը թերուն—բաղարջ, ու ճանկ ճանկ խածաղ կը բաշխէ.
հարսնացուին մայրն ալ փոխադարձաբար իր խաթուն խնամքին կու-
տայ, յանձնարարելով փեսացուին տանելու։ Ասդին աղացկաննե-
րու բշգառ պէպէքները գրկէ—գրկէ կը պտտցունեն, կը համրու-
րեն, կ'աչքիւ—լուսին։ Հոս ու հոն օճախ—օճախ եղած՝ նորապսակ
հարսներու հալաւը, ճրտի ու ճակտի ոսկիները, թեւնոցները կը
տեստեսեն։ Կեսուրներ իրենց հարսն ու հարսնացուն կը գովեն, ամէն
մաղին մէյմէկ գովք ու գովասանք կ'ընեն։ Ասքանաղի զրագիտա-
կան սեթեւեթներուն պէտք չունին, իրենց անսեթեւեթ լեզուն
շատ ճոխ է անգիր զարուծեան նկարէն, ցոյտուն բացատրութեան-
ներով ու ստացուածներով՝ օրինակ՝ վարդն երեսէն կաթէ կոր։
Աստուած օխան օխն է ստեղծեր։ Նախշուն հաւկիթ կ'ըլմանի։ Քիթն
ու բերանը մըյրլաւած (մկրատուած)։ Լուսինկի, արեգակն կտոր։ —
Քըրթ— կեռաս կաթնով քուլիճայ՝ կ'ըլմանի։ Մայրը ոչ նուազ
ճոխ բացատրութիւններով կը թուէ նաեւ իր փեսացու գաւկին բա-
րեմանութիւնները։ «Սարէն կըյրած ուր ու ոլոր կըյրծ է։ Երեսն
ետեւէն կերեւայ ապրչումի թել, քեզի մէկ պատկերք մը, ոսկի-
պիլէգիկը⁶ թեւը, գրող—կարգացող, ղէլէմէն արօն կը կաթէ։

Վարը եկեղեցին լեցուած, ժամերգութիւնը սկսուած է։ Բայց
կանանցայա խնամուած աղմուկը կը խանգարէ եկեղեցին։ Քահա-
նայ, ժամկոչ վարէն վեր կը պռտան, կը սաստեն, ժողովուրդը կը
գայթակղի, խաղաղ նրտով չկրնար աղօթել եւ չառերը՝ «Սուրբը աս
օր ժամէն փախեր է» ըսելով կը ձգեն կ'երթան։ Դպիրները սեղա-
նը ելած՝ քահանայից հետ հազիւ կ'սկսին «Քրիստոս փառաց թագաւ-

րանայ։ Ծովէն ձուկեր բռնելով, ձեռքովը հրեղէն երկինքին մէջ կ'ետէ ու կուտէ։

¹ Բողոքած ցորեն, ընկուզով, չամիչով խառն գաւառացիին մեծ աղանդերը։

² Թերթ Թերթ խմորով, ու արգարեզով պատրաստուած բաղարջ, կամայ, Յվերնա-
տան վանդակորմը։ ³ Կեցուն, կայտառ, Թամպուլիկ, ⁴ Կաթով Թրուած Երեսը հաւ-
կիթագոյ զաճայ, ⁵ Կերեւառ ունի։

ւոր» տաղը երգել ու մոմերը վառել, վերնտառն մէկ ծայրէն միւսը կը ձանձնուի «Տէրընտառը վառեցին» լույսքիները կը շիրտան, ամէն կեսուր ու մայր կը վառեն նախշուն, կանանչ ու կարմիր մոմերը, կը փութացնեն հարսնացուներու, հարսներու, տղացկաններու ձեռքը: Պահ մը խոր լուծիւն կը տիրէ, ամէն ոք իրենները ծլած-ծաղկած տեսնելու զոհունակութիւնը կուսենայ:

Տիեզերական մեծ օրէնքին-սերնդագործութեան ու տեսակի գոյութեան պահպանման-փառաւոր տօնն է, զոր այնքան խորհրդաւոր կերպով զիտեն կատարել գաւառացի կանայք ընութեան վերադարձումի այս առաջին սեմին առջեւ, ի հանդէս բերելով հարսնացու աղջիկներու, նորաստեղծ հարսներու եւ պէպէքներու համադրական այսքան մեծ ցուցահանդէս մը:

Եկեղեցին աւարտելէ վերջ «Քառասունաց զիբք»ը կը կարդացուին, ու անկէ վերջ տղացկաններ ինքզինքնին ու իրենց նորածինները այլեւս ազատ կ'զգան ճատու-պառաւի (1) սարսափէն, քառասունք կոխ ըլլալու վախէն, քըզ-մեզ աղէկներու նորածինը փոխելու ահուդողէն:

Կ. ԳԱԲԻԵԱՆ

ՍԱԳՆԻՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄՏԱԻՈՐԱԿԱՆ

ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԵՏՈՎ *

13. ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մտային թելութիւնները կամ բարոյական սկարութիւնները բուժելու առթիւ, ձեռք բերած փորձառութենէս, կրնանք հետեւեալ եզրակացութիւնները հանել թէ մագնիսականութիւնը ճշմարիտ վարպետին ձեռքին մէջ կրնայ յաջողապէս օգտակար հանդիսանալ այլասերած անձերը կամ սճրագործ ձգտումներ ժառանգող դասակարգը դարմանալու առթիւ, թէ ծխելու եւ արեցողութեան մուծութիւնը, ստելու կամ զողնալու ձգտումները, վտանգաւոր բանաւորականները եւ անձնապահութեան մղող դադափարները անհետացնելու, կամ տղոց անհանդարտ կամ անխորհուրդ ընթացքը եւ ծնողներու նկատմամբ անոնց ցոյց տուած անտարբերութիւնը բարեփոխելու, ինչպէս նաեւ երիտասարդներու դրամով թղթախաղ խաղալու մոլութիւնը որ այնքան ընդհանրացած է Ամերիկայի մէջ,

* Տե՛ս Թիւ 10, էջ 262:

(1) Տղացկաններու Թշնամի առասպելական ջատուկ. ալք

սանձելու համար պէտք է քնէածու թեան դիմել:

Մագնիսական թելադրութեամբ, կրնան բուժուիլ նաեւ հետեւեալ հիւանդութիւնները: Մեղմաղձոտութիւն, մենամոլութիւն կամ յիշողութեան տկարութիւն, ինչպէս նաեւ նոր սկսող խելագարութիւն, բայց այն պարագային միայն, եթէ երբէք կարելի ըլլայ յաջողիլ ենթակային ուշադրութիւնը սեւեռել տալ ոեւէ առարկայ մը վրայ:

Ասոնցմէ զատ՝ կարելի է զգայական հակումները, նկարագրի ազնուութեան փոխակերպել, եւ մտային փայլուն վիճակ մը ապահովել փոխանակ հիւանդագին կարողութիւններու կամ անտարբերութեան, նաեւ թելադրել ուշադրութեան կեդրոնացում եւ ուրիշ յատկութիւններ: Կարեւոր էր աւելի մանրամասնութեամբ ծանրանալ մտային եւ բարոյական հիւանդութիւններու վրայ, բայց այս էջերուն մէջ, պէտք եղածին պէս այսնիւթը ընդլայնել կարելի չըլլալով, պիտի բաւականանամ յայտարարելու թէ շատ մը անգսպելի գեղձումներու առաջին առնուած է մագնիսականութեամբ, թէ ենթականները անով ազդուած են սեռային բուռն տոփանքներէ, զորքս զսպելու համար ո՛չ արժանապատուութեան քաղափարը, ոչ ֆիզիքական կամ մտային փճացումի վախը, ո՛չ խիղճ, ո՛չ հաւատք, եւ ո՛չ սէր կրնային թուժը կանգնել, եւ թէ այս միեւնոյն եղանակով շատ մը մտային անկանոնութիւններ ուղղուած են՝ իրենց տեղ՝ բարոյական, իմացական եւ հոգեւոր իտէալներու ծնունդ տալով, բայց ո՛ւր պէտք է փնտռել այս անկանոնութիւններու պատճառը, ճիշտ մեր շուրջը: Չէ՞ մի որ արդէն սեռային զրդումներու զոհ գացող անձերու մեծամասնութիւնը, իրենց ստացած սխալ դաստիարակութեան հետեւանքով փճացած են, ասոր համար, ամեն բանէ առաջ անհրաժեշտ պէտք մ'է աշակուրջ հսկողութիւն կատարել տղոց վրայ, երբ անոնք պատանեկութենէն դէպի առնականութիւն կը թեւկոխեն, որպէսզի ենթակայ չըլլան բարոյական հիւանդութիւններու կամ նկատելով որ դպրոցին մէջ տղու մը վրայ արմատացած վատ սովորութիւնները ո՛չ միայն կը տկարացնեն ուղեղը, այլ եւ արդեւ կ'ըլլան անոր ապագայ յաջողութեան:

Այս կարգի հիւանդութիւնները, ընդհանրապէս ջլատուած կեանք մը կը ներկայացնեն, զո՞ւրկ՝ զիմադրելու կարողութենէն, ու եթէ դուրսէն թելադրութեամբ հոգեբանական օգնութիւն չըստանան, իրենց վերջաւորութիւնը կամ հիւանդանոց կամ՝ բանտ եւ կամ գերեզմանը պիտի ըլլայ: Ընչոք այս պատճառով է որ ծնողք կամ ուսուցիչները իրենց վրայ ծանր պատասխանատուութիւն մը կը հրաւիրեն հսկողութեան տեսակէտով:

Քնէածութեան դերը ճշգրիտ վերջ, անոր ազդեցութեան վրայ խօսելով, տղաք ընդհանրապէս աւելի շուտով կը մագնիսանան քան չափահասները, եւ անոնց տրուած թելադրութիւնները աւելի ար-

դիւնաւոր կըլլան, այն պատճառով որ մսլութիւնները տակաւին սկսած չեն արմատանալ իրենց մէջ, իսկ մագնիսականութեան դաւլով յաջողութեան կարեւոր պայման մ'է ենթակային մագնիսականութեան փափաքը, կամ թէ փորձ կատարելու առթիւ իր հաւանութիւնը, օրինակ:

Անգամ մը ենթակային մէկը, առանց իր գիտակցութեան, այլ ծնողքին խնդրանքին վրայ արհեստական քունի ենթարկել կ'ուզէի, թէ եւ կը խոստովանիմ որ շատ զղջացի այսպէս ընելուս վրայ, նոյն իսկ ուխտելու աստիճան որ այլեւս այդ միջոցին չի դիմեմ: Այս ենթակային այնպէս հաւատացուցած էի, որպէս թէ աչքին միանունքները կը քննէի, ու ինքաւ համակերպած կը թուէր, որով մագնիսական քունի առաջին աստիճանին հասած էր, երբ յանկարծ կասկածելով ցնցուեցաւ ան ու պոռաց « ինչ պիտի մագնիսացնե՞ս զիս » Այսպէս ըսելով ոտքի ելաւ եւ մեկնեցաւ:

Փորձի առթիւ ինչպէս դիտել տուինք, թէ եւ ենթակային հաւանութիւնը կարեւոր է բայց կամքը երբեք դեր չունի այս խնդրին մէջ, այնպէս որ ոչ ենթակային եւ ոչ ալ մագնիսացնողին կամքը ազդեցութիւն կրնան ընել թէ եւ շատեր կը կարծեն թէ կամքը ներգործելով է որ քնեածութեան փորձը կը յաջողի, բայց ասիկայ ժողովրդական անիմաստ սխալ մ'է, որովհետեւ ենթակային թելադրուած ատենը, անոր «բարձր ես»ն է որ կ'ողբուորի աշխոյժ երջանկութիւն եւ զուարթութիւն ճառագայթելով, բայց այս պարագային ալ կամքի միջամտութեան հետքն անգամ չի տեսնուիր, միայն ենթական կը զգայ որ իր մէջ բարձրացում մը տեղի ունեցած է առանց իր ջանքին, բայց զարմանալի է որ մագնիսացնողին գաղափարները, զգացումները, իտէալները եւ նկարագիրը ենթակային մտքին վրայ կը լուսանկարուին ամենայն ճշգրտութեամբ եւ ինքնաբերաբար: Հոս է որ կը կայանայ արդէն քնեածութեան բուն վտանգը, շատ անգամ ապշահար մնացած եմ երբ ենթականեր կը պատմէին իրենց մէջ տեղի ունեցող կարգ մը նոր բարփոխումներ, որոնց նկատմամբ թէ եւ թելադրութիւն ըրած չէի, սակայն գիտէի թէ մտքին ներկայացած էին անոնք:

Օրինակ. Դերասանուհի մը, որուն իր դերը լաւ կատարելու յաջողութիւն եւ վստահութիւն ներշնչած էի, օր մը կը պատմէր թէ իր մէջը բարոյականի նկատմամբ տարօրինակ փոփոխում մը տեղի ունեցած էր, որով չէր կրնար յանձն առնել անպատիւ ներկայացումներ տալու: Այս անձին նոր օրդեգրած իտէալները իմինքս այնքան կը նմանէին որ տարակոյս չէր մնար աղբիւրը փնտռելու մասին:

Դարձեալ երիտասարդի մը բարոյական մոլութիւնները թելադրութեամբ բուժելէ վերջը օր մը մօրմէն կը տեղեկանայի որ այս ենթական ընութեան կատարեալ սիրահար մը դարձեր էր, այնպէս

որ ծառերէն ծաղիկներէն եւ թռչուններէն վերջին աստիճան հրապոյր կը զգար, թէ եւ այս անձին բնաւ բնութեան սէր ներշնչած չէի, բայց որովհետեւ ատիկայ իմ սիրական մտածումներուս մաս կը կազմէր, կ'երեւի թէ ինքնաբերաբար փոխանցուած էր հնթակային։ Այս կարողութիւնը ինծի սա մատնել կուտայ որ կարծես պիտի իրականանայ Միթերլինկի ըսածը թէ հոգիները պիտի կրնան զիրար ճանչնալ, աւանց զգայարաններու միջամտութեան։

Մագնիսական յաջողութեան պայմաններէն մէկն է նաեւ թելադրողին առողջ կազմուածքը, զոր արթ եւ պաղարիւն տրամադրութիւն մը ունենալը։ Իսկ արուեստական քուէին էն յամար վարկեանը այն է՝ ուր հնթական կատարեալ կրաւորական զիւրք մը կը ստանայ։ Բայց ըլլայ ինքը, ըլլայ մագնիսացնողը, եթէ փորձի ատեն ծանր մտահոգութիւններու, կասկածներու եւ կամ յուզումներու մասնուած ըլլան, մագնիսական ազդեցութիւնը կը չէզոքանայ։ Նոյնպէս ջրլախտաւոր վիճակ մը, փորձէն առաջ ոգելից ըմպելիի գործածումը, ուեւէ մտադրադուս մը, հնթակային կասկածոտութիւնը եւ կամ հետաքրքրի անձերու ներկայութիւնը՝ մագնիսական փորձի յաջողութեան կրնան վնասել։

Առաջին փորձին մագնիսացնողը ուշադրութիւնը հնթական քունացնելու գաղափարին վրայ կեդրոնացնելու է, ասիկայ առաջին անգամ անհրաժեշտ է, բայց յաջորդական քանի մը փորձերէ վերջը մագնիսացումը կը դիւրանայ։ Փորձի ատեն մագնիսական ազդեցութիւնը կը նուազի երբ մագնիսացնողին ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձած ըլլայ, իսկ մէկու մը մագնիսական ոյժը կը զարգայնայ կանոնաւոր մարզանքներով ու կը տկարանայ երբ անոր ուղեղը ծայրայեղ յոգնութիւն կրէ։ Մագնիսացնող մը ցոյց տրուած եղանակով օրական երեք փորձէն աւելի կատարելու չէ, քանի որ աւելին առողջութեան կը վնասէ։ Յաջողութեան պայման մ'է նաեւ քաղաքավար եւ կորովի վարմունք մը հնթակային հանդէպ, այդ պարագային մագնիսացնող մը պէտք չէ որ պոռալով թելադրէ, կամ հսկակրելի եղանակով մը խօսի, որովհետեւ խտուրթիւնը կամ կոշտութիւնը յաջողութեան արգելք կ'ըլլան, թելադրութիւններն ալ աւելի համոզիչ չենշտով մը արտասանուելու են, որչափ կտրուկ եւ որոշ ըլլան այնքան ազդեցութիւնը զգալի կը դառնայ։ Բայց մէկ փորձի ատեն շատ մը թելադրութիւններ միանգամայն տրուելու չեն, Լաւադոյն արդիւնքները այն ատեն կը տեսնուին երբ թելադրութիւնները մէկ կէտի վրայ կեդրոնացած ըլլան, կարգ մը պարագաներու տակ միայն կարելի է բռնի մէթոտին դիմել, այսինքն եթէ ինքնաբերաբար դիմադրող մ'է, կամ եթէ անխիղճ ոճրագործի մը վրայ փորձ կատարել պէտք ըլլայ, կարելի է յաջողութեամբ աւամայ մագնիսացնել։

Մագնիսականութիւնը մեծ զեւր կրնայ կատարել ոճիրները խօս-

տովանել տալու փութիւնքայց պէտք չէ ենթակայի մը ըսածները հիմ ըզնել տիւ է մէկը դատապարտել տալու համար անոր յայտա-
բարութիւնները այն ատեն ճշմարիտ լինան համարուիլ երբեկար-
գական յանցանքի մը պատգոյցը հայթայթել:

Պիւլիթիւլի աղբիւրու եղանակին մագնիսացած մէկու մը միտքը հազիւ մէկ անգամէն կրնայ խորացնել երկու նիւրճնչու մը բայց եթէ երբէք չատ մը փորձերու պէտք տեսնուի, նախ պէտք է ձեռք առնել էն վտանգաւոր մոլութիւնը ու քմչկել զայն օրինակ անձնասպանու-
թեան վերաբերեալ գաղափարները որոնք անմիջական ուշադրու-
թիւն կը պահանջեն:

Թեւադրութեան արդիւնքին վրայ խօսելով երբեմն պարագա-
ններու տակդիպելի է որ թէ եւ մագնիսականութիւնը կրնայ յաջո-
ղիւ եւ թէ եւ թեպէր թիւներն արեւկրնան ամենամեծ խնամքով
զընտրուած ըլլալ բայց եւ այնպէս յետ ենթակայական գործա-
դրութեան հետք մը անգամ տեղի չտանէնար:

Բիւլիթիւլի ասանկ ենթակայ մը որ վերջին ատիճան ժամը
Շլախտադորութեան ենթակուած էր անոր վիճակը լաւ մը ուսում-
նասիրիլէս վերջը, այն համոզումը դոյացուցի թէ ուղեղին թիւ-
նէրը տպաւորութիւն ընդունելու կարողութիւնը կորսնցուցեր էին
որով փոփոխութիւն չէր 20-րդ դարի զօրացուցի զանոնք այնպէս որ փորձէն
զվէ ամեն ատեն թեւադրութիւններս կը սկսէին յոյս տալ թիւնց
ազդեցութիւնը երբեմն չէր կարող լաւ պէս կ'աղողջանար Այս ար-
դիւնքը դարձեալ մեզի հաստատել միտայ թէ մտքին ընդունած
տարձր նիւրճնչութիւն մը անջնջելի կը մնայ:

Մագնիսական փորձերու յաճախակի կրկնութիւնը ենթակային
ատիւրագգածութիւնը կ'աւելցնէ ու եթէ անոնք սահմանուած ըլլան
կրթական ազդեցութիւններ յաճախ երբեք, ատկէ քննադիւան
յոյսով չի գար սակայն ժողովրդային ցուցադրութեան համար կա-
տարուած փորձերու արդիւնքը փիզիքական սոլառութիւն մտային
տեղարութեան պաճառ կը ըլլան որով անհրաժեշտ է մագնիսական
գործողութիւնը յանձնել այն անձերուն որոնք իտրապէս ընենա՞նք ա-
նոր վտանգներն ու առաւելութիւնները եւ որոնք քարոյսական
ակզդունքներ լիւրջորում ըլլալով կը գործեն:

Այս կարգի անձերու ձեռքին մէջ մագնիսականութեան նման
ազդակ մը քարոյսական լաւագոյն ատարը կրնայ հանդիսանալ ու
եթէ ամեն տեսակ կրթական հաստատութիւններու մէջ անոր գոր-
ծածութիւնը ընդհանրանայ, իբրեւ քարոյսական պատմութեան ցու-
ցուցիչ մը, տարակոյս չի մնար որ մէկ քանի սերունդի յաջորդու-
թեամբ մարդկութեան մէջ քարեգործութեան ձգտողները այնպէս
մը պիտի արմատանային որ կարելի պիտի ըլլար ոճրագործութիւնը
սահմանափակել:

Մասնաւորապէս պպաստանաբաններու մէջ ծաղայող մարդասէր

կեններու ուշադրութեան պիտի յանձնէի մագնիսականութիւնը, որ մէ անհունապէս օգուտ պիտի քաղէին իրենց մեծ գործին օժանդակող, եթէ անով ձեռնարկէին իրենց խնամքին յանձնուած մօլի եւ թափառական փոքրիկները ուղղութեան բերել:

Բրիտանիայի կրօնքը պիտի կրնա՞յ թոյլատրել մագնիսականութիւնը Փոլոնի չէք քանի որ տարկոյ հոգեբանական միջոց մ'է մօլի եւ ոճրագործ դատարարը ուղղող, քանի որ անով կ'իրեքրը կը զըստ պոլին եւ կարելի կ'ըլլայ առողջ դատարարներու բարձրագոյն մեք ներշնչել ոեւէ մէկուն, ազատելով զայն ինկամ վիճակէ մը:

Այս կրօնական խորհրդածութիւնները մէկ կողմ թողնով, երբ մագնիսական թելադրութեան գերը կրթական տեսակէտով քննենք, պիտի տեսնենք որ անզուգական է ան իր պիլիին մէջ քանի որ փճացած միտքերը անով կը բժշկուին՝ անհասարակ լին կարողութիւնները կը կանոնաւորուին եւ տաղանդաւոր անձերու ուղեղները կրկնակի գործունէութիւն մը կը ստանան, քանի որ ուսանող պատանին ճակատագրը անով կ'որոշուի: Ըսենք նաեւ որ մագնիսական թելադրութիւնը, դատողութիւնն կարողութիւնը մագնիսութեան ճաշակին զարգացումը, աշխատասիրութեան յատկութիւնները կըրնայ արթնցնել եւ մշակել տալ ոեւէ ենթակայի մը:

Որքան արդիւնաւէից եղած է ան նաեւ նկարիչ, բանաստեղծ եւ երաժիշտ ծնած անձերու բուն երեւակայութեամբ օժտուած միտքը ստեղծագործի իտիւլներով հրահրելու առհասարակ: Այսօր իրենց թիւը մարդուն անսահման յարազդելիութեան պատմութիւնն է ու անոր երեւոյթներն են որ մեզի գիտակցութիւնը կուտան թէ մեր մէջ գոյութիւն ունին անմահ սկզբունք մը, զգայարաններու շրջանակէն ալ բարձր՝ որ մեր հողային կացութեան հետքի կրնար հաշտուիլ եւ որ՝ ժամանակի եւ միջոցի ազդեցութենէն աւելի կը կրնան իրենց Աստուածային պատկեր:

ՎԵՐՁ

Թարգմ. Մ. Յ. ԽՏԵՆԱՆ

Լ Ր Ա Ք Ա Ղ

ՄԵՐ ԿԵՆՆՈՒՄ

✱ Քահանայական ձեռնադրութիւնն որ պիտի կատարուէր յայնձին Պ. Յակոբ Քիւրճեանի, Կարաթաշի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ վրայ, Ս. Առաքնորդ Հօր տը. կարողեան պատճառաւ չկրցաւ տեղի ունենալ անցեալ կիրակի օր, հետեւապէս յետաձգուեցաւ յառաջիկայ կիրակի օրուան: Ընծայացուն բնիկ Պօլուցի պար. կեշտ երիտասարդ մ'է և երկու տարիէ ի վեր Գարաթաշի վարդապետ վարժարանի մէջ օգնական ուսուցչի և եկեղեցւոյ ղեկավարութեան պաշտօնները կ'վարէ: Կարաթաշի ժողովրդեան կողմէ հանրաբերութեամբ մը ղիմուած է Կրօն. ժողովին նոյնին քահանայապետ համար, որ անոր արժանաւորութիւնը հաստատելով յարմար դատած է գոհացում տալ ժողովրդային փափաքանաց:

✱ Վերջին պահուն ստացանք Մեծայարգ Թէմէոս էֆ. Պէրպէլեանէ «Մէկ երկու վերջատառերու մասին» բաց նամակ մը առ Մեծ. Մեսրոպ էֆ. Նուպարեան, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի նշանաւոր բանաստեղծ Լոնկֆէլտի ծննդեան հարիւրամեակին տաթիւ ուսումնասիրութիւն մը, զորս պիտի հրատարակենք հաճոյքով յաջորդական Թիւերու մէջ:

✱ Նոյնպէս ստացանք վերջին պահուն մեր Կ. Պօլսոյ մասնաւոր Թղթակցէն Թղթակցութիւն մը, զոր պիտի հրատարակենք յաջորդ Թիւով:

ՏԵՂԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

✱ Քաղաքագետ՝ Էշրէֆ փաշա պաշտօնանկ ըլլալով առժամապէս իրեն յաջորդ նշանակած է Ն. Վ. Ապտիւլ Քաւտի փաշա Զապէ Թէվֆիկ փաշա: Ն. Վսեմութեան այս բարձր պաշտօնին կողմէ լինելով ամեն կողմէ զոհութեամբ ողջունուեցաւ, և տարակոյս չունինք Թէ Թէվֆիքի փաշա լիւրի պիտի գոհացնէ իզմիրի նման բազմապահանջ քաղաքի մը քաղաքագետական պետքերը:

ՄԵԿՆՈՒՄ

✱ Անցեալ շաբթուան մէջ քաղաքէս

մեկնեցան Եւ. Յարութիւն Էֆ. Իփլիմեան ղէպ Կ. Պօլս, Տիար Զարեհ Էքիզէր և վարդապետ Էմմասան ղէպի Նուրպա: Իսկ Տիար Յակոբ Պօտանեան «Էքիզէր» հանրաժանութեան հովանոցի զործարանին տէր ու տնօրէնը, իր ընտանիքով մեկնեցաւ ղէպի Կ. Պօլս, ուր պիտի մնայ քանի մը շաբաթ առևտրական կարեւոր գործի մը համար:

ԳՐԱԿԱՆ ՆՈՒՏԵՐ

✱ Տիար Վահան Խաչատուրեան տաբեկան Ա. Մամուլ մը կ'նուիրէ Հօս. Անժէլի Գրոսթրիսց միութեան ընթերցատունին:

✱ Ստացանք Գումուսը Օսմանի մինչև 37րդ պրակը:

ՆՈՒՐԱՏՈՒՌՈՒՅԻՆ

✱ Տէր և Տիկին Ազարիա Մատանեան Քանտիայէ նուիրած են Ազգ. Հիւանդանոցի 20 ֆր. Ներսէս Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ:

✱ Երկսեռ վարժարանաց ի նպաստ սարքուած երեկոյթին առթիւ հետեւալ նուիրատուութիւնները եղած են Կարգադիր Մասնախմբին կողմէ:

Տիկնայք՝ Եսայեան 60 ֆր., Մկրտիչեան 40 ֆր., Խ. Սպարթալը 2 Թամ. ոսկի, Զ. Թաքթաքեան 2 Թամ. ոսկի, Պարոնայք՝ Ս. Քուլումեան 3 Թամ. ոսկի, Մ. Ազնաւորեան 2 Թամ. ոսկի, Խ. Եփրեմ 1 Թամ. ոսկի, Խորասան էֆ 5 մէճիտ: Տիկնայք՝ Տիգրանուհի Սարգիս 250 պաղպաղակ. Թողինա Պարբեան 10 շիշ շամբանեա, Լուսի Ալիփար 250 սթօլիաթօ, Կ. Սիմօնեան ֆրուէ կլաւէ. Տիար Գ. Պուպլի 2 կտոր քէյթ, 18 շիշ վենետիկեան կարմիր գինի, Զարեհ Սպարթալը սթալմաչէթ:

ՄԱՀԱԳՈՅԺ

✱ Մեր վշտակցութիւնները կ'ներկայենք Տիար Թէղիկ Լապճիճեանի, որ ունեցած է զժաղդութիւնը կորսնցնելու իր Մայրը Այրի Տիկին Նեկտար Լապճիճեան:

Խմբագիր-Տնօրէն Մ. ԽԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ ✱ Տպագրութիւն Մ. ԽԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՍՏԵՓԱՆ ԻՓԼԻՔՃԵԱՆ

ՖՐԱՆԿԱՅ ԹԱՂ

ՃՈՒ ԶԱՆԱԶԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՄԵՌՈՒՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆՆԵՐՈՒ

Շրջագրեստացուներ բոլորովին ֆանօնէ եւ Ռիսէ եղած
ՆՈՅՆՊԷՍ՝

ԲՈՒՐԴԷՊԼԱՆՔԷԹՆԵՐ ՄՈՒՇԱՄՊԱՆԵՐ
ՅԱՆԷԼԱ, ԳՈՒԼՊԱ, ԹԱՇԿԻՆԱԿ, ՀՈՏԵՂԷՆ, ԵՒՆ. ԵՒՆ.

Ա. Մամուլի ԱՄԱՍԻՈՅ նոր զօրծակալ նշանակուած է Հայ-
կազն ԷՓ. Հապէշեան, որու պէտք է զիմէն թերթիս բաժանորդա-
դրուիլ փափաքողք:

ՆԱՆՍԷՆ

Գ Է Պ Ի Բ Ե Ի Ե Ռ

Թարգմ. Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

Յ Ծ Թ ԷԶ ՄԵՇԱԴԻՐ

ԵՆԵՐԸ, ԳԱՌԱԻԸ, ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ, ՕՐԻՈՐԴԸ, ԱՄՈՒՍՆԱ-
ՅԱՅԸ, ԱՄՈՒՐԻՆ, ԴԱՍԱՏՈՒՆ, ԱՇԱԿԵՐՏԸ ամենքն ալ կրնան
կարդալ այս խիստ շահեկան, հրահանգիչ ու հետաքրքրաշարժ հատորը:
ԳԻՆ 3 ՂՐԵ.

Գաւառներու համար՝

Թղթասան ծախսով 8 դրշ.

Ա. Մամուլի բաժանորդներուն համար թղթ. ծախսով 6 դրշ.:

Կ Ա Ն Ի Ի Կ

ԿԱՏԱԿԵՐԳՔ

Մ Ո Ւ Ի Ե Ր Ի

ԲԱՐԿՄԱՆՆԱ

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՂՐՈՒՇ

Կեդրոնատեղի. — ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

GRANDS MAGASINS

PARIS, FRANCE - SMYRNA

P. XENODOULO & C.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷՔ ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂԻ

Բ. ՔՍԵՆՈՔՈՒԼՈ ԵՒ Ը

Երկուշաբթի եւ երեքշաբթի 25 եւ 26 Մարտ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՄ

ԶԵՂԶԵԱԼ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԿՏՈՐՈՒԱՆՔՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՑՈՐԴՆԵՐՈՒ

ԿԱՆԻՒԿ

ՔՐԻՍՏՈՍ ԳՆԱՍՏԵԼԻ
ՄԱՐՏ 25-26

ՄԱՐՏ 25-26
ՄԱՐՏ 25-26

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿՆԵՐՈՒ ՆԵՐՎՈՅՈՒՑՈՒՑՆԵՐԸ

Լ ԵՒ ԿԱՐՊԵՏԵԱՆ